

BAJAI HONPOLGÁR

2006. december

XVII. évfolyam 12. (194.) szám

Ára: 200 Ft

Bajai falinaptár 2007 (December)

FOTO Reklámstúdió

***Kellemes karácsonyi ünnepeket
és boldog újévet kívánunk
minden kedves olvasónknak!***

Karácsonyi történet

„...Sokat tudott és szívesen beszélt családunk múltjáról, és én most utólag szeretném fölön fogni azt a léha kis kölyköt, aki akkoriban az én nevemre hallgatott, és aki itokban unalmasnak, sőt nevetésgéznak találta az efféle családi históriát...” (Herceg Ferenc: A Várhegy)

A falinaptárunk utolsó lapjára hajtunk. Téli kép. A pirosbetűs ünnepek már a karácsonyt idézik. Emlékeink hőbortotta, kanyargós utcáin sepregetve a frissen leesett havat, emlékek tűnnek elő.

Korán sötétedő téli esték. A mesék ideje. Csak a kályha pislá szeme hunyorog a sötétben. Édesapánk mesél, csak mesél. Ismerős a történet. Már többször hallom – és lsten bocsássan meg nekem, már unom. Pedig a történet varázslatos. Különös világ különös története.

1945 karácsony estéje valahol Németországban, Unánában, egy angol fogolytáborban. Már besötétedett. Kinn sűrűn hull a hó. Puhá a csönd. Ünnepek van. Távol a szülőföldtől, távol a családtól. Mindenki hazagondol. Apám kilép a barakkból. Bokáig süpped a friss hóba. Felhajtja a gallérját. A nagy pelyhek lassan felbőjtözték. Elindul. A karitásig néhány kilométeres ligetes erdő. Itt engedélyezett a séta.

Karácsonyeste van. Távol az otthontól, most legjobb egyedül. Csak a szállongó pelyhek és a gondolatok. Csönd van. Ropog a hó. Otthon jár most. Szinte erőben érzi a bővedesti halászlé illatát. Mintha karácsonyfa gyertyái pislognának a távolban. Így mentünk az éjjeli misére – villan az emlék. Már a templom fényeit is látni véli. Két fénypont a távolban, s már hallja is egy közelgő autó hangját. Lassan közeledik a tábor kapuja felől. Már hunyorognia kell. Oldalt lép az útról. Fejét lehajtva megáll a fák között. Csak áll. Az autó egyre közelebb. És ekkor pillantja meg a közeledő fényben: egy katonsáir. A sírkereszten amerikai sisak. Áll a hóföfötte sir előtt. A keze keresztben.

Az autó fékez, majd megáll. Két katona ugrik le róla. Egy pillanat alatt áfút rajta a gondolat. Talán mégis megszegett valamilyen előrást. A két katona rövid ideig megáll mellette. Mintha tisztelgőnének – gondolja. Majd a karját fogva a dzsípbe viszik. Mondanak valamit a társúknak. A másik kettő vergeti a vállát. Azt hiszi, a havat verik le róla.

A kocsit elindul és az angolok szállása előtt állnak meg. Még mindig nem tudja, mit vétett. Nem erőszakosak – reménykedik.

Szülőföldem szép havára,
Meglátja-e talohára?...

Fogolytábor 1945-46.

Útunk maggon,
Útszeved a hét baraccra!...

Ágoston 1945-46.

Bekísérik. Bent ünnepi hangulat. Az amerikaiak karácsonyt jöttek közöntené. Mondanak valamit. Az angolok bravóznak. Mindenki odajön hozzá. Veregetik a vállát. Kezét rázzák. Itallal kínálják, és elhalmozzák csokoládéval, cigarettával, majd kikísérik. Barátságosan elköszönnek. Ő csak áll a hócsésében, és még mindig nem érti. Elindul. Alig bírja a csomagot. Lába alatt puhán ropog a hó, s ekkor hirtelen rájön a titok nyitjára. Az amerikaiak azt hitték: egy magyar katona, akkor, ott, karácsonyeste, honfitársuk sírját kereste fel.

Milyen különös a sors, gondolja, miközben bandukol a hócsésében. Az isteni Gondviselés néha a Véletlen közpőnyegét öltve magára küldi el karácsonyi ajándékát a benne reménykedő embereknek.

Bálint Anlta

Ui. Az illusztrációkról. Azt írtam: különös világ különös története. A mesébe illő karácsonyi történeten túl az is különös, talán inkább meglepő, főleg a keleti lágo-rekre gondolva, hogy angol fogolytáborban 1945-46-ban foglyok vezette műterem működhetett.

Prokop Péter festményei bajai és környékbeli templomokban

Prokop Péter (1919-2003) kalocsai egyházmegyes pap, író és festőművész életének döntően fontos római korszakára így emlékezik: „Néhány év alatt teljesen kifordultam önmagamból. Az izlésem, a felfogásom átalakult. Felhagytam otthoni tendenciáimmal, amelyekkel szívesen fejeztem ki az erőt, a monumentalitást. Itt rájöttem, hogy nagyobb dolog a líra és az intimitás.”

Prokop Péter az öt meglátogatott egyházi és civil személyekkel szinte számlálhatlanul küldte haza rajzait, festményeit, vázlatait. A legnagyobb gyűjteménnyel Belon Gellért, egykori tanára, művésze nagy pártolója dícsérekedhetett jáncshalmi plébános korában. Az akkoriban (1960-as és 70-es évek) állandó kiállításokként szolgáló gyűjtemény azóta sajnos megszűnt. Csak Tadjina József – aki jelenleg a bajai belvárosi templom plébánosa – díszelvételei őrzik e képek emlékét.

Prokop Péter egyik fő művének tartott háromszemes oltárképét legkedvesebb női szemjéről, Árpád-lakzi Szent Erzsébetről festette 1962-ben a mélykúri Gányo-soron az 1950-es években épült új templom számára. A középső kép a fiatal magyar királynőt jeleníti meg a szeretet előkelő, tűzpiros ruhájában, bőfhéber palattával, amint kesztyeret ad az előtte térdelő szegény családnak. A háttérben jelzészzerűen a wartburgi vár és a város kubisztikus képe. A középső festményt két oldalról övező hosszúkkák, keskeny táblákon három-három egymás alatti jelenet ad példát az irgalmasság tetteinek gyakorlásra.

A baloldali felső képen a szőlőből vizez fakasztó Szent László királyunk példájával buzdít, hogy jalt adjunk a szomjúhozóknak.

Szent Kristóf a vándort segítette, s jutalmul Jézus szólt hozzá. A nemzeti szentünké vált római katona, Szent Mártor, Szombathely szülötte, kőpénnyé adja a riszorolót. A jobb oldali képek az irgalmasság további cselekedeteire ösztönöznek: Erzsébet a férjével betegét ápol, alatta Pául Szent Vince alakjában a művész önmagát ábrázolja. A felebaráti szeretet hőse mellett olvashatjuk Prokop Péter szígnaturáját. S végül a halottak temetése is az emberesszertet jeles tette. A mélykúri pompás oltárkép krisztusi üzenete színes betűkkel megjelenik az oldalhálóján: „Bármit tetettek – nekem tettétek”.

Prokop Péter a dekoratív formák dinamikájával és az élénk színekkel, főképpen a szeretet jelképező piros gazdag árnyalataival, amelyeket a fehérek emelnek ki, expresszív hatást gyakorol a nézőre, megszólítja és tette serkenti.

Szent Rita Fotó: Gyula Vári József

Baján a belvárosi templom bejárati oldal-képműjében található az a 13 festményből álló sorozat, amely Szent Rita életét ábrázolja születésétől haláláig. Szent Rita a hűség és a szeretet példaképe, aki családjáért mindent elvisel. A képek az Istenben való bízalom, az igazi Hit, Remény és Szeretet élő példáját jelentik meg. A felülről áradó fehér fény Isten kegyelmét jelzi, ami betűri szívét. A képek festői látomásai is igazolják, hogy Prokop Péter a fény festője. Az 50x60 cm méretű festmények (kivéve a központi 60x70 cm-es) valószínűleg az 1960-as években készültek.

Szent György Fotó: dr. Nebojszki László

A bicszentgyörgyi templomnak Dombai Ernő plébános kért festményt Prokop Péter-től. A Sárkányölő Szent György lovagot ábrázoló 1x1,5 m nagyságú kép a szőcsék mellett bal oldalon került elhelyezésre.

Prokop Péter már e kornál alkotásával is a fény festőjeként jelentkezett, aliben a líra és a dráma szerves egységet alkot. A háttér ködbevesző táj- és városképe előtt jelenik meg Szent György szilajon vágató és hirtelen visszafogott fehér lován. A fiatal vitéz mindkét kezével megmarkolt dárddját biztosan döfi a félelmetes, mérges lebelet lövellő sárkány torkába. A vörös szőnyeg utolsó erejével a farkát a vitéz lovának lába köré csavarja. A kép a szellem fölényét jeleníti meg az állati ösztönt képviselő sárkány fölötti festői expresszivitással. A lovagkori eszményi lelkületet a lovat mintző fehérék fénylő dinamizmusával és a lovag piros és kék színeivel megjelenített nyugodt formáival fejezi ki a művész. Szent György az igazi férfiaság példaképe, aki nem ismer félelmet a jó ügy szolgálatában.

Dr. Prokopp Márta és Schmidt Antal

A szerkesztő megjegyzése: A szerzők Prokop Péter bajai és Baja környéki fal-festményeiről 2005-ben cikksorozatot közöltek a Bajai Honpolgárban.

Szent Erzsébet Fotó: Gyula Vári József

Köszöntő sorok

Múltá vált már november hava, s a hónap végénél csak néhány nappal korábban – 28-án – volt B. Mikli Ferenc, a bajai képzőművészek doyenje születésének 85. évfordulója. Névnapiját meg december 3-án ünnepelheti, így köszöntő szavak járnak neki akkor is, amikor keresztnevét jelöli a naptár.

Elillat életartamából nyolcvannal több év, de folyamatosan talpon tudott lenni, nem forgácsolta el magát. Egyik erősségének tartom azt, hogy képessége van művészetének megújítására. Ma is tevékeny alkotói tevékenységet folytat, és képes frappans megfogalmazású művészi kifejezésekre, melyekkel nem látleleteket akar nyújtani, hanem élményeket, melyek továbbgondolásra szölettek. Másodjára említem, hogy szívvel-lélekkel nem csak magyar, de csehbéli bécskai Mester, aki ítélet- és megfigyelőképességével mindenkor a felelősség érzületével és türelmetlenül jobbításra törekszik, hangot adva a városképet rontó megoldások, felületlenségek, középzszerűségek és a giccs mindenféle megjelenése ellen.

Hivalkodás nélkül leírom, hogy szépségével hat évtizede ismerem életfolyamatát, így a vele kapcsolatos emléktörődékek a jelenben úgy illeszkednek bennem egymáshoz, mint az égyfűrűk a fában, őzik a kedvelt, régi barát képét. Amde a vele kapcsolatos személyes érzelmim feltárásnak most itt nincs helye. Életrajzait, művészeti és közéleti tevékenységét, sikereit meg általában ismerik, hiszen a különböző kiállításai meghívók sokaságában – legutóbb az *Apropó* című kulturális ajánló no-

vemberi számában – ez megjelent, jórészt csak ismételni tudnám. Most csupán képet nyújtok a vele kapcsolatos, általam jelentősnek tekintett idej dolgairól, bizonyítva, hogy a háta mögött toronyosuló évek ellenére milyen sokszínűség jellemzi életét.

Január 20-án, a Magyar Kultúra Napja programjának keretében Kecskeméten, a Cifrapalota Pávás termében nyílt meg kiállítás. Július 16-23. között vezette Dávod-Pálpökpusztán a Rudnay Kőr nyári alkotótáborát. Ott volt a Rudnay Baráti Kőr tagjainak szeptember hó első két napján Kárászon rendezett negyvenéves baráti találkozóján. Meghívott vezetője volt Debrecenben a szeptember 15-28-á között megtartott Hortobágyi Nemzetközi Művészetelepek. Akkor az Első Holló László Művészetelek című kiállításban, és művészeti színpadon együtt részt vett a nemzetközi művészetelepek készített alkotásokból rendezett helyi és más településeken meg-

tartott kiállításokon: májusban Beregúrdón, majd júniusban, aztán novemberben is Hajdúszoboszlón. Októberben Egerben szerepelt a 20. Országos Akvarell Biennálén. Október 18-án Baján Regős Róbert Nemzetiségben élő zongoraművész hangversenyt adott tiszteletére. November 26-ától kezdve résztvevője volt a Hajdúszoboszlón rendezett nemzetközi művészetelepek. A bajai Belvárosi Plébánia tulajdonát képező Szent Erzsébet-szobrot ellenszolgáltatás nélkül újrafestette. Aktív tagja a helyi Városvédő Egyesületnek. Tóth Kálmánról alkotott dombornívűt felajánlotta a város számára azzal, hogy esetleg elhelyezhessék költőnk szülőházán. Folytathatnám... Most csak hozzáfesztem még azt, hogy december 12-én nyílt meg Baján, a Belvárosi Bemutatóteremben önálló kiállítás, egyben ugyan ezen a napon lesz a Nemzetiségi Központban egykori kőri tanítványainak kamara-kiállítása és találkozója mestertükkel.

B. Mikli Ferenc festőművész, Baja város díszpolgára érdemeket szerzett azzal, hogy gazdagította városunk művészeti életét. Születésnapja és névnapja alkalmas arra, hogy felköszöntsük, szavakba foglaljuk iránta érzett tiszteletünket, rokonszenvünket és további évekre vonatkozó jókívánásainkat: adjon Isten számán minden jót!

Úgy érzem, soraimmal nemcsak kifejezésre virom egyéni érzelmimeket tolmácsolom, hanem a város művészetiértelőkölőinek egyöntetű megbecsülését és köszönetét is.

Bánáti Tibor

Történet egy fotóhoz

Sokat gondolkodtam, hogy melyik kiállítás képen készítésének történetéről mondjak pár szót. Igazából mindegyikről lehetne mesélni, mert mindegyik fontos számomra, hiszen azért nyomatam meg akkor és éppen ott az exponáló gombot. Amiért mégis ez mellett döntöttem, az az, hogy milyen hasznos információkkal is ki tudom egészíteni.

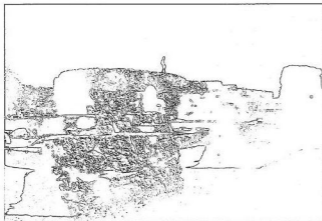
A felvétel Tunisz közelében készült, az ókori romváros, Karthágó területén. Mint sok-sok százézer embertársam, én is turis-

taként jutottam el oda, bár nem véletlenül. Úgy is mondhatnám, előre megfontolt szándékkal. A történelemben – ezen belül az ókorhoz – való vonzódásom valószínűleg egyidős olvasási képességem kialakulásával. Persze kellett hozzá jó történelmeszűrés is! Valahányszor a különféle pun-római háborúk kerültek elő – volt belőlük több is –, mindig megmaradt bennem az a monda, amely szerint a győztes rómaiak a harmadik háború után földig

rombolták a várost és sóval szórták be a helyét, hogy ott többé ne legyen élet. Hát ez a helyet mindig szerettem volna látni. Erre nyílt most alkalom pár óra erejéig.

A város belépők megvétele után kiderült, hogy akinél kicsit szerezve több fényképezőgépet láttam a belépőtők, annak ajánlatos volt még egy pluszjegyet vásárolni a „zavartalan” fényképezőgép-használat fejében. Ez is kb. 800 forintba került. A hatalmas parkba belépve áhítattal sétál-

tunk a szabadban kiállított tárgyak és a romok között. Kérve a tengerpartra látunk csak igazán, hogy mit jelentett a „földig rombolás”. Gyakorlatilag folyamatosan tárták fel a romvárost, assák ki a földből. Ugyanis nem volt az földig rombolva, csak a több mint kétezer év alatt föltöltődött a romok közötti terület. Sok-sok munkát fog még szólni a régészeknek évtizedekig. Mindamellett igen alapos munkát vé-

geztek a római harcosok, a só azonban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, hiszen a romváros környezetét dús mediterrán növényzet borítja, közte gyönyörű villákkal. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy pár száz méterre a romoktól a hegytetőn fehérik a tunéziai kománypalota. Ez okozta az egyik meglepetést számunkra, mert a romok mellett-között őrbódék álltak, a turisták között géppisztolyos

lyos örök sétáltak. A palota felé fordulni kamerával vagy fényképezőgéppel nem volt ajánlatos. Az extrajegy ellenére nem volt zavartalan a fényképezés, de azért próbálkoztunk.

A hajdani rombolás kapcsán jutott eszembe már többször is egy furcsa párhuzam. Pár évvel korábban Pompeiben jártunk, ahol nem az emberek, hanem a természet végzett iszonyú pusztítást – a Vezúv volt az ítéletvégrehajtó. A kiásott romok között hihetetlen épségben maradtak meg egész lakrészek, utcák, tárgyak. No, ilyen Karhágyóban nemigen találhatók. Az ember azért alaposabb munkát tud végezni, ha pusztításról van szó.

A mellékelt fotón látható falmaradványokat valószínűleg több százezeren lefényképezték az évtizedek folyamán. Megpróbáltam többet kihozni a látványból, mint egyszerű dokumentumfotót. Kicsit felidézni a múltat. Hogy ez mennyire sikerült, döntsek el az olvasók.

Tamás József

A Dana Fotóklub aktív csoportjának – dr. Cseh László, Horváth Gábor, Ligeti László, Rubus Anikó, Tamás József – kiállítás a Eötvös József Gyakorló Általános Iskola galériájában november 13-30. között volt látható (a szerk.).

Bajai arcképcsarnok

Jakobey János

(1787-1855)

Régi nemesi családból származott. A családi hagyomány szerint csehországi eredetűek, nevük eleinte Jakubek volt. Hazánkba állítólag a fehérbegyji csata (1620. november 8.) után telepedtek le, részint Nyitra, részint Trencsén vármegyében. A familia első, név szerint ismert tagja Jakobei András, aki 1598-ban evangélikus lelkész volt Vág-Besztercén. Nemességét I. Lipót magyar király és német-római császártól három Jakobey testvér, András, György és Jakab nyert, melyet 1670. november 1-jén Bécsben hirdettek ki, majd 1671. március 11-én Hont vármegyében. Eleinte Jacobecinek, Jacobacinek írták nevüket, a Jakobey változat későbbi. A magyar nemesek sorába íktatott testvérek utódai szétszóródtak, telepedtek Hont, Heves, Gömör, Pest és Nógrád megyében. Hagyomány volt a családban az evangélikus lelkészi hivatás választása, az András

és a Jakab ág az evangélikus egyház részére neves papokat adott. A György ág unokája, Pál Losoncon foglalta el lakóhelyét, ezüstműves mester volt. Fia, az 1749-ben született Dániel eleinte patikárius akart lenni, ám mivel atyja közben elhunyt, beállt a Teleki grófok szászai uradalmába írásbeli teendőket végző íróeszkáknak. Később Piliare került jegyzőnek. Ott született lászlófalvi Eördögh Annával kötött házasságából egyetlen fia, nemes Jakobey János 1787. február 7-én.

Tanulmányainak elvégzése után orvos lett Rozsnyón. 1811. december 24-én áttért az evangélikus vallásról a római katolikus hitre. Ezután Bács-Bodrog vármegyébe került. Eleinte Kulán, majd Újverbáson és Nemesmilitácson működött orvosként. 1818. november 20-án Zomborban megnősült, feleségül vette bolíonyei Koromzay Károly Prigyes és nemes Langh Zsu-

za 26 éves lányát, a katolikus vallású, késmárki születésű Koromzay Karolint. Hét gyermekük született, három fiú és négy lány, akik közül ötven élték meg a felnőtt kort. Gyermekei köréből a leghíresebb az időrendben negyedikként Kulán, 1826. augusztus 18-án világra jött Jakóbery Károly volt, akiből festőművész lett, a egy időben Baján élt és alkotott.

Jakóbery János életének története immensan gyűjtött mozaikdarabokból rakódott össze, biográfiaíjához viszonylag kevés adat áll rendelkezésre. Dél-Bácskába kerülése – Kulán, Újverbászra és Nemesmilitácra – szabad letelepülési joga alapján történt, gyermekei is ott születtek.

Bajára 1837-ben jött, városi hatósági orvos lett, a várost igazgató testület által biztosított fizetéssel, egyúttal az uradalom orvosa is volt. Akkortájt még alig élt és praktizált néhány orvos Baján, pedig a 18. szá-

zad végére már megépült az ország egyik legrégebbi kórháza, az öv. Veres László négyezer Kiszátság által alapított betegotthon a legkezdetelegesen szükségletek kielégítésére „Remete Szent Pál Kórház” néven. Mindemellett, ha voltak is orvosok, doktorok, rajtuk kívül a családtagok, az egyházi személyek, gyógybírók, gyógyítók, sőt alkalmanként kuruzslási tevékenységet folytató szarlatánok látták el a szakképzés nélküli orvoslást.

A Prováliengasse 1029. számú házban (maí Árpád utca keleti oldalán, a Perc és a Miklós utca közötti részen) lakó Jakóby Bajai orvosi gyakorlatának végzéséről, életviteléről nincs adatunk. Emek egyik oka lehet az 1840. évi május elsejei nagy tűzvész utáni mértékeltlen csapás, mely-

ben ezermill több lakóház, a legtöbb középület (a kórház is) leégett. Ámde minden tényező ellenére Baján egyedül ő szerzett hírnevet azzal, hogy az első magyar nyelven írt *Orvosi tár* című folyóiratban – melyet 1831-ben Bugát Pál alapított és szerkesztett Tolódy Ferenc (a későbbi irodalomtörténész) – orvostudományi értekezéseket írt. Nevezetesebb tanulmányai jelentek meg a szaklap hasábjain már 1831-től és halála után is, 1848-ban pl. a méhrákról, a vízmérlekről, a creosot alkalmazásáról, a veszettségről (víziszonyról), a nevezetesebb szülészeti esetekről stb. Írásai életük tanúbizonyságai az akkor aktualitással való orvosi problémák iránti foglalkozásának, érdeklődésének és képzettségének.

1855. július 20-án hunyt el Baján, 69 éves korában. A Rókus sírkertben temették

el 21-én, Herold János plébános végelte a temetési szertartást. Feliratos vörös márvány kőkeresztel jelölték meg nyughelyét, mely 1938-ban – igaz, hogy kidőve és gondozatlanul – még állt. Akkor egy helyi újságban azt írták, hogy az orvostársadalom önmagát tisztelné meg, ha a neves orvos sírját rendbe hozatná, sírkövét újjaravasztatná, és állandó gondozásba venné. Átkutatva a temetőgondnokság adatait és a sírkertet, sajnos már nem található a híres-neves orvos és szakkiró kőkeresztel jelölt nyughelye.

Jakóby János a valamikori helyi orvosi karnak 18 éven át volt nagyzéremű, tanító tagja, aki elsősorban publikációs munkáival emelkedett ki az orvosok, doktorok közül. Feltételezhető, hogy az orvostudomány, egyáltalán Baja történetének is.

Bárdi Tibor

A magyar judo aranykovácsa

Beszélgetés Hangyási László mesteredzővel

Nyári Olimpiai Játékok, Barcelona 1992. Egy fiatal, a nemzetközi sportvilág számára még szinte teljesen ismeretlen paksi judós egyenesen a döntőbe mentelt... Klubedzője, Hangyási László ugyan végig ott volt mellette, de ő akkor még csak magánemberként ment ki az olimpiára. Nem volt tagja a hivatalos magyar sportkötődésnek.

A többi már tudjuk Kovács Antal, a népszerű Atom Afti megszerezte a magyar judósok első olimpiai aranyérmét. Aztán a rikkotvekező esztendőben az első világbajnoki aranyat is. Igaz, később is nevelt meg Európa- és világbajnokokat a mesteredző, de számára minden bizonytalaz ezek az első nagy győzelmek jelentik sportpályafutása legfényesebb emlékeit.

Hangyási László éppen 50 évvel ezelőtt született Baján. Itt kezdett el gyakorikoriában judózni. Szülőfővárossz színeiben érte el az első sikereit és nyerte meg sorra a korosztályos országos bajnokságokat. A budapesti katonaiélet után az Újpesti Dózsában folytatta versenyzői pályáját. Pakarra 20 évvel ezelőtt került. Azóta edzőként és szövetségi kapitányként (1992-1996) autóval és repülőgéppel már többször is körbeutazta a földgolyót, mert annyit utazik. Edzőtáborok, versenyek sorozatban, majd minden kezűddik előlrsől. Közvetlenül beszélgetésünk előtt éppen Braziliából érkezett haza.

A kérdésre, hogy miért pont a judót választotta akkor, amikor Baján mindenki

vagy kosarozott vagy focizott, így válaszolt:

– Tulajdonképpen édesapám taláta ki, hogy nem ártana egy kis mozgás számomra. Egyrészt azért, hogy levegőzzem föléletes energiámat, másrészt pedig azért, hogy összeszedjem magam fizikailag, mert hogy igencsak vékonyka legény voltam. Amikor 12 évesen először jártam sportorvosnál, mindössze 38 kiló 70 dekáit mértek. De 3-4 hónapos felkészülés után – Gyúró László volt az első edzőm – már országos serülőbajnokságot nyertem 1968-ban. Így érthető, hogy gyorsan megszerettem a sportágat, amiben az is közrejátszott, hogy nagyon jó kis csapat verődött össze. Először a kertészeti szakközépiskola kistermében gyakorolnunk birkózószőnyegekben. Később átkerültünk a Vasvári Pál utcai edzőterembe, ahol már igazi japán tatamiunk volt, igaz, hogy tudatlanságból jó kemény betoncra tettük. Később láttam, hogy nem volt ez másként a válogatottnál sem. Csak akkor derült ki, hogy valami nem stimmel, amikor egy japán csapat járt Budapesten, és észrevettem, hogy a dobásgyakorlások közben változnak a versenyzők a kemény tatami miatt. Ekkor derült ki, hogy ők ruganyos anyagból készült: alaprétre fektetnek a szőnyeget, ami így jobban megkíméli a sportolókat. Évek múltán, amikor már edzőként jártam Japánban, és a tatamin állva figyeltem a bemegelőtőkor körbefu-

Hangyási László fiatal versenyzőként

tó 120-130 sportlót, éreztem, hogy ráködöm a szőnyeg rezonálásától. Mindez azért nagyon fontos, mert amikor nagy erővel odavágják az embert, akkor a rugózás csillapítja az esés keménységét.

Visszatérve saját versenyzői pályafutásomra, sajnos azt kell mondanom, hogy viszonylag rövidre sikeredett. 1976-ban junior Európa-bajnokságon 3. helyezett voltam. Felndött Európa- és világbajnokságon viszont folyamatos térdésérüleim miatt dobogós helyet már nem értem el. A

debrecei Európa-bajnokságon 7. lettem. A Hollandiában megrendezett világ-bajnokságon rögtön az ötszörös japán világ-bajnokkal kerültem szembe, akivel még emlékezetes, nagy meccset gyúrtam. Azon mindenki elcsodálkozott, hogy végig egyenrangú ellenfél voltam. De végül is a rutin diadalmaskodott a fiatal-ság felett. Illetve – ahogy az számomra hamarosan világhóssá vált – a sérülékeny-ségem az egészség felett. Így lényegében már 26 éves koromban, 1982-ben befejeztem a versenyszerű sportolást. Csak a rend kedvéért említtem meg, hogy ebben a sportágban egyes versenyzők – nálunk például Hajtós Bertalan és Csák József – még 35-36 évesen ott voltak az élbolyban. Ézőként ugyan versenyeztem még néha, de ez már csak alkalmasszerűen történt. Utolsó magyar bajnok címetet szekszárdi edzőként szereztem 1984-ben.

– *Úgy gondolom, edzőként éppen az volt a szerencséd, hogy már egészen fiatal korodban bekövetkezett ez a kényszerű váltás.*

– Edzői pályámat Szekszárdon kezdtem, majd rövid ideig a Budapesti Honvédban folytattam, ahol Hajtós Bertalan segítettem Európa-bajnoki címhez. 1986-ban döntöttem úgy, hogy családommal Paksa költözöm. Azt láttam ugyanis, hogy nagy számú fiatal szakembert alkalmazott az erdőm, és a fiatal családok sok hasonló korú kisgyermekke szinte egyszerre kerültek a paksi iskolákba. Mivel szponzor is volt, elegendő gyerek is, így belevághattam terveim megvalósításába, nem kellett senkibez sem alkalmazkodom. Az volt az én szerencsém, hogy egy lendületesen fejlődő városba kerültem, és a legkisebbekkel kezdtem a munkát, aminek gyümölcse fokozatosan beérte. Voltak ügyes gyerekek már Kovács Anfi színe lépése előtt is Pakson. A fiatal szakosztály első nemzetközi pontjait

Kovács Antal olimpiai bajnok

Örömműnnap Pakson. Az olimpiai bajnok és edzője az édesanyjával

például az ugyancsak nagyon tehetséges Krausz Tomi szerezte.

Antinál rögtön feltűnt nekem, hogy milyen jó versenyző, hogy mennyire fel tudja szelni magát egy-egy mérkőzésre, és hogy hihetetlenül jó a keringési rendszere. Egyszerűen elnyúlhatatlan volt a versenyeken. Testtúlya már ifjúsági korában is 86 kg volt, de úgy futott, mint a 70 kilósok, és ez szinte a mai napig így van. Tehát adva volt a mozgékony-sága, rendkívüli állóképessége és hihetetlenül hosszú végtagjai. Ehhez kellett kitalálnom a legmegfelelőbb technikát. Versenyzői tapasztalataimat felhasználva úgy döntöttem, hogy főleg, nem neki való dolgok gyakorlásával nem terhelem. Viszont az általam javasolt technikai elemeket képes volt a lehető legjobban megtanulni. Földharcban, állástechnikában voltak olyan speciális fogások, amiket nagyon jó hatásfokkal tudott alkalmazni. Volt olyan időszak, amikor mindenkin megdöbta a keresztlábfelszedést, vagy a földön mindenkinek ki tudta húzni a karját, és ettől úgy félték, mint a tűzöl. A belső combdobás mindig is az alaptechnikájához tartozott. Ezzel támadott, amit ellenfelei elsőre többnyire kivédtek. De ezt ő kiégészítette keresztlábfelszedéssel vagy külső horogdobással, így kizökkentve ellenfeleit ritmusukból már megdöbhatta eredményesen a belső combot. Én nagyon fontosnak tartom, hogy sokoldalú legyen egy versenyző, és hogy képes legyen improvizálni. Nem véletlenül beszéltek Antiról ilyen sokat, mert egy nagyon hosszú korszakot jelentett az életében, és ő mind a

mai napig nincs elbocsátva. Még az idén el fogja dönteni, hogy a következő – pekingi – olimpiai felkészülési ciklusba belevág-e. 2006. pihenőév volt számára, ami a családról és a civil életbe való beilleszkedéséről szólt. Harminötödik évében jár, de hihetetlenül jó a kondíciója. A decemberi első osztályú országos csapatbajnokságon ő is elindult az Atomerőmű SE színeiben. Néci nagyon szép és eredményes sportpályafutása volt: 20 évesen nyerte olimpiai aranyát, majd 1996-ban 5. lett. Igaz, újabb olimpiai siker (eddig összesen négy olimpián szerepelt!) már nem adott meg neki, de a legutóbbi olimpiái

A mesterszédő

felkészülési időszakban – 2001 és 2004 között – minden évben éremmel tért haza a különböző világversenyekről!

Anti sikerei, úgy látszik, jó hatással voltak a fiatalokra, mert nyomdokaiba léptek. Az elmarúlt év legeredményesebb paksi versenyzője kétségtelenül Braun Ákos volt Európa- és világbajnoki aranyval. Bor Barna (21 éves) tehetségét és szorgalmát junior Európa-bajnoki aranya, illetve világbajnoki ezüstérme dicséri. Nagyon figyelemre méltó a lányok sikerlistája is. Mészáros Anett (19 éves) kétszeres ifjúsági és kétszeres junior Európa-bajnok, junior világbajnoki második helyezzet, továbbá U-23-as és felmélt korosztályban Európa-bajnoki bronzérmes és a felsorolás nem is teljes! Ez a három ember tehát fixa készlet az olimpiára, és pozitív döntése esetén Anti is csatlakozik hozzájuk.

Az 1992-es olimpia számomra is kategóriaváltást hozott, azóta az éleptart nagyon is speciális menetelése határozza meg mindennapjaimat. Már az 5. olimpiai ciklusomat tapasztom, és ezek a négy-éves periódusok nagyon gyorsan elszállnak, mert mindennap feladatok sorát kell megoldani. A mérőit magásra tettem,

és ennek meg akarok felelni. De rögtön azt is hozzáteszem, hogy szeretem csinálni, amit felvállaltam. Másféleképp nem is menne. Néha persze vannak kevésebb sikeres időszakok. Ilyen volt a közelmúltban a 2004-es olimpia, ahová például Braun Ákos minimális pontkülönbség miatt el sem jutott. Be akarta fejezni versenyzői pályafutását, alig tudtam meggyőzni, hogy csinálja még legalább egy évig, és tessék: 2005-ben megnyerte az Európa- és világbajnokságot is!

– Szülővárosodhoz való kötődésed világbajnokság közepette is változatlan. Ha van egy kis szabad idő, máris rohansz Bajára...

Mert itt él édesanyám, nővérem, anyósom és szinte minden rokonom, de barátim többsége is hajai. Imádott a Dunát, a Sugovicát, a vízi sportokat. Nagy álmom egy hosszabb Duna-túra, egészen a deltáig. A hajtam már négy éve készen áll erre az útra, de még nem volt annyi időm, hogy nekivágjak, és most már látom, hogy a pekingi olimpiáig nem is lesz. Így hát egyelőre maradnak a nyári motorcsónakos kirándulások Paks és Baja között.

Schmidt Antal

A mester

Laci Bácsi. Húsz évvel ezelőtt csak harminc volt, de személyisége tekintélye miatt már akkor is így néztünk rá. Ma ötvenéves, nem kevesebb lendülettel, akarattal bír, mint valaha, s ilyen marad nyolcvanéves korában is.

Hogy milyen edző?

Azt mindenki tudja, hogy világ egyik legeredményesebb edzője, de azt csak mi tudjuk, (néhány szex kiváltásos, akinek volt szerencséje tanítványának lenni), hogy mi mindent kapunk tőle a judo szeretetén kívül. Generációk sorának segített emberé válni, olyan közösséget épített, melynek értékei örökre támogatnak minket. Megtanultunk közeleni, legyőzni a félszámán, az ellenfelet, s ami talán a legnehezebb: magunkat. Megmutatta: nincs lehetetlen. Mi, akik ezt többé-kevésbé megtanultuk, nem csak olimpiai, világ, vagy Európa-bajnokok, hanem orvosok, memóriák, edzők, tanítók, kézilabdások, jogászok, fogorvosok s talán jó emberek lettünk. Köszönjük Laci bácsi!

A szerencsés tanítványok nevében

Kovács Antal

Bartos Endre emlékére

(1930-2006)

Élete útjának 76. esztendejében elhunyt Bartos Endre. Az itt maradók az első perc csendje után megállnak, körbenéznek, először előre, a ködös homályba, feszülten kémleljük az út végén felsejelő kaput, amelyen majd mindenki átél egy szerszert. Aztán visszanezünk, milyen hosszú utat tett meg, mi mindent hagyott a háta mögött, mi mindent hagyott ránk.

Bartos Endre életműve lezárult. Életének 76 esztendeje, az itthagott mi most szembenéz Vele, szembenéz veünk. A gemenci erők avarillatú nyara, az ártéri ősz, az olajképeken ragadt hervadt virágok kesernyés, rothadó illata hideg acélpengé módjára szeli ketté a vásznat, az emlékeket...

Nehéz egy majdnem ezer alkotást magába foglaló életművet néhány sorban, rövid, tömör keresztmetszettel láttatni. Most mégis így szeretnénk emlékezni rá.

Bartos Endre életműve egy különös világot teremtett. Néhol tükröt tartott a természetnek, néhol „csal” is egy kicsit – talán nem a való világot mutatta meg nekünk, hanem annak „égi mását”. Nem a valódit, hanem a rejtőzködő igazit. Sok

Önarckép

kérdés maradt megválaszolatlanul. Például, hogy képeinek sokasága vajon tükrö-e a világ, e kicsi metszetének, amelyben élünk? Rólunk szól, vagy sokkal inkább önmagáról?

Bartos Endre életműve piktográfia volt: s mint ilyen nem egy társadalom, egy világot akart ábrázolni, hanem annak formáit, harmóniáit. Harmóniákat és diszarmóniákat teremtve próbált elmondani valamit a világról, az emberi soráról, életről és halálról, időről és örökkévalóságról, az idő és időtlenség drámájáról.

Bartos Endre festményei és plasztikái rövid idő alatt, a lehető legegyszerűbb technikával készültek: a tubusból nyersen kikerült festékekkel, az agyag, a fa természet adta anyagát és mozdulatát követve. Az emberi arc barizádtit, vagy a gemenci erdő és földeket a tubusból frissen kinyomott festék réteges, dinamikus, izgott, szinte már plasztikus felhelyezésével igyekezett expresszívve lenni.

Az idő sülkik a térben, évszázok, vizek, virágok, fák, házak, arckok, anyagok, színek és alkotási technikák keverednek a rendszerben, egymás után, mint a fogócskaiban, csak nem értek el egymást.

Ahogy a táblaképei, Bartos Endre érmei is átfogó képet nyújtanak egy élményekben, ismeretekben gazdag pályafutásokról, értéktételeiről, fejlődéséről. Nyol-

Motorcsónakverseny

Richard Wagner

Bajai halászbárka

mon követhető a mintázó fa minden mozdulata. A pontos tanulmányok, a beható természetszemlélet, néhol a megmintázott képzőművész stílusában való gondolkodás, az egyre könnyebb, az egyre egyszerűbb formanyelv és a már-már kész, már-már stílusá forrott nyelvkincs. Két közközösen forgó, ismert érme: a motorcsónakversenyre készült 1991-es és a bajai halászbárkát megörökítő érme, de a legismertebb talán az aradi vértanúk emlékművének plakett-sorozata.

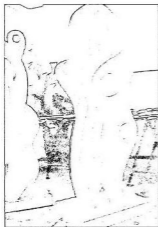
A plakett, az érme természetrajzának jellemző vonása: egy kis, tenyérynyi fémdarab simul a kezünkbe, sokszor alig nézzük meg, és ha megnézzük, legfeljebb annyit veszünk észre, hogy egészen kedves, ügyes lapocka. Arra ki gondolna, hogy az apró fémdarab mintája főlé hajolva, görnyedve, a halovány formákat eleve neké avatva dolgozott rajta egy finom kezű ember. Portré lapjai híven jelzik az alkotó megfáradt útját. Egykor megnézte és meg-

Egy száz napraforgó

látta az arcizmok minden rezdülését, időnként hozzáköltötte tárgyának (a fémbe foglalt képzőművésznek) jellemző stílusjegyeit is. És visszaadta mintázójára híven, elevenen, akár festőecetjé. Késői arcképein nincsenek kemény vonalak. Csak felület, tömeg, plasztika.

Egy láthatatlan vonal, egy erős légi fonál öleli körül és köti össze Bartos Endre fémbe komponált alakjait. És még egy dolog: minden alkotása maga a líra, maga a poézis, vesszörök helyett bronzba kalimpálva. A plakett természete annyira megfelel a líra hangulatának, olyan erős benne az elmerülés, az érzés vonása, hogy igazi plakett nincs is olyan alaphang nélkül, amely a legegyszerűbb poézissal rokon.

Műteremben

Crendélet

Bartos Endre, a szobrász, amikor elhagyta a plakett alapozó lapját, a füstöt sík felületét, és belemarkolt a szabad piederzűtra rakott agyagba vagy a fa friss rostjába, akkor is megszállottja volt az éles megfigyelésnek, a költő-szobrász hangulatának és a momentális stílizálásnak. Műterme a vásznonak, plaketteken kívül hatalmas méretű elkészült vagy félig kész munkákat, agyagba, fába „öntött” szeszélyes, borongós gondolatok gyors, friss vázlatait őrizi.

Momentális érzésének azonban, hogy nagyot cselekedjék, nem feltétlen volt szűksége nagy méretekre. Duzzadó erő, nagy lendület és költői élmérés olvasható ki minden apró mozdulatából. Magányos útrán az utat egyedül, segítség nélkül túrta és a csúcson eredmény gyanánt a maga stílusa várta. A maga külön nyelve és külön mondanivalója.

Mert ahogy Kierkegaard mondja: „nem az a nagy, ha valaki ez vagy az, hanem, ha őnmaga.”

Nyugodjék békében.

Kovács Zita

A Perecslány bajai látogatása

A Honpolgár 1992. januári száma közölte Kalapás Zoltán újvidéki író, újságíró *Festők nyomában* című kötetéből ítéve *Németországba került a Perecslány* címmel írást. A festmény a szakemberek szerint Nagy István egyik főműve, melyről csak 1966-ban szerzett tudomást a világ. Az történet ugyanis, hogy a Szabadkai Múzeum művészettörténésze, Duránci Béla nem kis munkával összegyűjtötte Nagy Istvánnak a Vajdaságban fellelhető festményeit. A művész ugyanis az I. világháború után évekig élt felesége szülőfalujában, Sajkásszentistvánon. Az asszony később is hazajárt, és faluzott, házalt férje képeivel. Bizony, sokszor csak azért vették meg, hogy segítsék a művészt, s nem azért, mert „szépek, tetszetősek” voltak. A sajtófelhívás mintegy 70 kép került elő, melyekből Szabadkán kiállítást rendeztek, s a nagy meglepetést a *Perecslány* című kép okozta.

Pechán Béla festőművész ismerte is a kép történetét. Mint elmondta, 1920-21-ben Nagy István Pesten élt, Joecel Antal műgyűjtő, az ágrólszakadt művészek patronusa adott neki szállást. Törzsvendégek voltak az Andrassy út és Jókai tér sarkán álló Wagner – majd Opera – étteremben. Itt tűnt fel a fiatal festőgáló, aki valójában nem is perces-, hanem kenyereslány volt. Megfestenéd-e anyaszülten? – kérdezte Joecel hamsikásan Nagy Istvánt, aki zavartan elhárította a javaslatot, hisz ő béresek, pásztorokat, katonafejeket, kucsmás, bajzos parasztokat, szerb lánykákat, fejkendős asszonyokat szokott festeni. Végül ráállt, a leányzó pedig némi kétségbeesés ellenében hajlandó volt modellet ülni, de kikötötte, hogy az arca nem lát-

szódhat a képen, ami „Tóni bácsi” tulajdona lett, aki később elszegényedve halt meg, özvegye pedig férjhez ment Nagy Istvánhoz, akinek ez az egyetlen aktja, nem számítva a párizsi akadémian készült három tanulmányt, melyeket a csikszederadi múzeum őriz. Később – 1936 vagy 37 nyarán Bénis Simon, a bácsopolyai bank vezetője vásárolta meg. Marcus néni azzal búcsúzott: „Őrizze meg ezt a képet, egyszerű komoly értéke lesz.”

A kiállítást áthozták Hódmezővásárhelyre. Akkoriban már javult a kapcsolat a két ország között, bár imét még nem volt egyszerű útjutni. Minket is értesítettek, azzal, hogy bemutathatnánk Baján is. Mikor megláttam a képet, téva maradt a száma. A megszokott sötét tónusú szürsajz-

ok helyett színes pasztelleket láttam, köztük a *Perecslány*-t. A könyvtár kocsijá-
val, egész napi esőben, hoztak a képeket azzal a szándékkal, hogy ezeket színes dí-
ram kell fényképezni. Ahogy megérkez-
tünk, nekiláttam a fényképezésnek. A ké-
pek farostlemeze fektetve, üveg alatt,
fém kapcsokkal leszorítva álltak a fal mel-
lett. Ezeket csak üveg nélkül lehet fotózni.
Igen ám, de a páris időben a farostleme-
zek megvetemedtek, s mikor az üveget
vissza akartam csipeszelni, azok egymás
után putantak el. Másnap délután nyitni
kell a kiállítást. Azért imádkoztam, hogy
dél előtt kapjak megfelelő üveget. Sike-
rült. Elkészültek a fényképek, a festmé-
nyek üveg alatt a falon. Talán egy hétig
tartott a bemutatás, akkor nekünk kellett
visszaszállítani. A vámosok nem értették,
hogyan kerültek ide a képek, és hogy aka-
rom átadni a határon, de azért kiállították
a papírokat. A megegyezés szerinti időben
Röszkén kellett lennünk. Ott megint hosz-
zas magyarizkodás, a túlóladon Duránci
intugette. Végül két fegyveres határőr ki-
sérletében elgurultunk a senki földje közé-
péig, szemben a szabadkaiak, aztán a
fegyveresek árgus szemmel előtt hordtuk
a határvonalra a képeket, a vették át Durán-
ciék. A *Perecslány*-t Solymár István a
Nagy István monográfiában már ismertet-
hette. A képet a tulajdonosok, a Bénis há-
zaspár halála után a hagyatékban nem ta-
lálják. Végül kiderült, hogy kezelőorvo-
sunknak ajándékozták, aki Németország-
ban él, a kép az ő otthonában van.

A bajai múzeum egy színes diaképet és
egy színes negatívot őriz a híres fest-
ményről.

Sojmos Ede

A növények és az ember

IV. Dísznövények

A civilizálódó ember igazán elidegenít-
hetetlen tulajdonságát az esztétikai érzé-
ke jelenti, amelynek egyik legáltaláno-
sabb megnyilvánulása a növényekhez fi-
ződő érzelmi kapcsolatok gazdagsága. A
lakást, az udvart, a kertet, az utcákat, a te-
reket benépesítő dísznövények szinte ma-
raszaltják a látogatót, míg a kopár kör-
nyezet inkább behangozza a szemlélet. A
gondozott, ápolat környezet tiszteletet éb-
reszt és kíméltre sarkall bennünket, de

kiábrándít a letarolt, eldőzerolt terep! A
szóban forgó kedvencek azonban nem-
csak az otthonosság érzését fokozzák, ha-
nem szinte észrevétlenül életünk minden fon-
tosabb állomását is. Születéskor az édes-
anyának hozott, majd később a jeles na-
pokon átnyújtott ajándékvirágok mély ér-
zelmi nyomokat hagynak az érintettek-
ben. A felcsperedő ifjú lovag helyett is
legjobbba: „egy rózsaszál szében be-
szél!” A menyasszonyi csokor, az élet

nem hétköznapi eseményein készített vi-
rágdiszek az öröm és vidámság, a kegye-
leti koszorúkba fontak a bánat, a mély
fiájdalom szimbólumait és kapcsolódó ér-
zelmeket jelentik inkább. Történelmi ko-
rokat, történelmi eseményeket, nemzetet,
települést, családokat, olykor még szo-
máryba fűződő emlékeket jelezhetnek,
őrizhetnek szóban, dalban, virágdiszben,
jelképekben egyes virágunk. A fehér róza,
sárga róza, piros róza, a kék nefelejcs,

a.) két szamárkönyér, b.) vasvirág,
c.) mártásvirág

Kaktuszok

s nem is lesz zsúfoltság belső helyiségekben és kertjeinkben sem. Az általunk telepített díszcsejnek (lágyszárúak, cserjék, bokrok, fák) sokfélefépp szaporíthatók, s kis szakértelemmel, fáradsággal magunk nevelhetjük fel azokat, megkímélve családunkat az olykor igencsak komoly anyagi kiadásoktól. Ismerőseinktől vagy a környezetünkben begyűjtött magvakat, terméseket, gumókat, hagymákat, hajtásrészeket, rügyeket, vesszőket, leveleket egyaránt felhasználhatunk a szaporításhoz. Kőcsonós örömtől, az emberi kapcsolatok erősítését is jelenti, ha a virágcsodák kiserélik, kipótolják virágáruzenéljüket az egymástól beszerezhető fajokkal, fajtakkal. A rózsafajok változatos képviselőit a kora tavasszal elvégzett szeméssel, a krizantémokat, liliumféléket, a legtöbb bokrot tőszáttal, tulipánokat és jácintokat hagymákkal, a legtöbb fűs zártút, de sok lágy szárút is gyökereztetéssel, a begóniafajtaikat levél dugványával, s végül magról szinte valamennyi dísznövényt eredménnyel szaporíthatunk. A különféle edényekben, valamint szabadföldre telepített dísznövényeink tápanyagellátását, öntözését a szakkönyvekben, tájékoztatókban leírtak szerint végezzük. A legtöbb kaktuszfaj jól elviseli a két-háromhetenkénti locsolást, míg a páfrányfajok, a begónia, a vízipálma szinte folyamatosan a nyirkos talajt igényli. Kaktusz kedvenceinkről tehát elmehetünk egy kéthetes nyaralásra, de vízigényes fajaink vizelátására vagy felkérjük a szomszédot, vagy alkalmas „vizellátórészt” állítunk be távollétnk időtartamára. Legtöbb növényünk érzékeny a „túllocsolásra”, de esetenként még arra is vigyázzunk, hogy a növényre se kerüljön az öntözővízből (pl. kaktuszfajok, fokföldi ibolya), mert azok folto-

a.) kukoricalevél, b.) fűcserjével,
c.) kígyószakáll, d.) japán kígyószakáll

sodását, sőt pusztulását is okozhatjuk ezzel. A szobanövények zömét kíméljük meg a rendellenes téli lehűléstől és luzattól. Mint minden növénynek, a dísznövényeknek is lehetnek vírusos, bakteriális vagy állati kórokozói, kártevői, ezért ez irányú védelemre is készüljünk fel. A vegyeses védekezőesknél vigyázzunk a megfelelő higitásokra is a gyermekekkel szembeni óvrendszabályok betartására! Ha kitarúk és szakszerűek leszünk, virágok közt vigyabban élhetünk!

Néhány gyakoribb dísznövényünk:

Lakásban tarthatók: begóniafajok, kaktuszok, pálmafajok, fukszia, kukoricalevél, Monstera (Philodendron) filkszűfajok, jegecske, viaszvirág, Clivia, citrom, szobafenyő, muskátli, Chlorophytum-fajok.

Kertbe javasoltak:

lágyszárúak: agave, maszlag, kaktuszfélék, pálmaliom, babér, perjeifélék, kankalin (Primula), oroszánászaj, porcsinfélék, szegfű, tulipán, jácint, csodátölcsér, ibolya, gyöngyvirág, hóvirág;
cserjék, bokrok: mahónia, Spiraea (gyöngyveszű), aranyveszű, hóbogyó, borbolya, nyári orgona, organafajta, bukszus, liliumfa, rekettye, mályvacserje, jázmin, kecskerágó, labdarózsa, babarózsa, japánbirs, csereszömörce, madárébrs, galagonya, borostyán, tamariska, pukka-nó dodafürt, rózsafajok;
fajfélék: fenyőfajok, akác, juharfajok, ezüstfa, szivarfa, eperfa, nyírfa, hársfajok, tölgyfajok, zérgöfa.

az árvcácska, de a fehér, piros és rózsaszín szegfű is más-más érzelmet szimbolizálhat. Az építő- és díszítőművészetek, a zeneművészet, a költészet ugyancsak kiemmelhetően bizonyítékokat hordoznak az ember növényekhez fűződő érzelmeiről. S talán nem „idegen virág” a bevezető gondolatok között, ha az éppen közeledő karácsony ünnepek alkalmával felállított, feldíszített fenyőfűcska szimbólumait – a megszületendő örök reménykedést, szeretetet és békességet – említen, amelyeket szívvel kívánok valamennyi embertársamnak!

Az érzelmeikkel dúsított bevezető sorok alanyai – a dísznövények – komoly szakismereteket és rendszeres gondozást, épílést igénylő gyakori munkálatokat elvégző felelnek meg igazán az ember szánta funkciójának. A fentebb említett eseményekhez szükséges „díszítő növényeket”, növénydíszeket megkaphatjuk kereskedelmi úton is, de a saját természetű és gondozási neveljeink jelenthetik az igazi sikerélményt számunkra. Ehhez jól kell ismernünk lakásunk világítási viszonyait, kertünk talaj- és fényviszonyait. Ezek ismeretében szűtán kiválaszthatjuk a kisméretű növényfajtaikat, fajtaikat. A szomszédok udvarában, kertjeiben jól viruló dísznövényeket vagy azok közeli növényrokonait legtöbbször jó eséllyel telepíthetjük saját portánkon is, de egy szakszerű talajvizsgálattal szinte biztosra mehetünk. Ha szakszerűen telepítünk, minden növényünk optimális körülményekhez (fény-árnyék, víz, tápanyag) jut,

Fajválasztásaink, telepítési módjaink szinte egyéni módon variálhatók. A növény életartama (egyéves vagy évelő), termete (alacsony, magas), virágzási ideje, virágzása, termése, kérge, levélalakja, lombozata, koronaformája stb. megannyi kombinációt jelenthetnek elképzeléseink realizálásában.

S végül ajánlok néhány – már-már klasszikusnak is nevezhető, a növények leírásában, kiválasztásában, szaporításában, gondozásában jól hasznosítható kiadványt:

– Beláts Pál: *A kiskori örökölőket* (Mezőgazdasági Kiadó, Bp. 1961) – Farkas László: *Évelő dísznövények* (Mezőgazdasági Kiadó, Bp. 1962) – Jávorka Sándor – Csapody

Vera: *Kerti virágok* (Mezőgazdasági Kiadó, Bp. 1962) – Szűcs Lajos: *Kaktuszok, pozsgás növények* (Gondolat, Bp. 1965) – Szűcs Lajos: *Növények a lakásban* (Gondolat, Bp. 1968) – I. Ticsészky Marianna: *Virág a lakásban és a ház körül* (Mezőgazdasági Kiadó, Bp. 1965)

Dr. Laki Ferenc

B. Horváth István

Keleti karácsony

fenn
hold-
gong
kong
lenn csend
leng-leng
kín hó-táj teng
mín sí-hang peng
benn szent dal zsong
hol ág csüng ráng
benn szent dal bong
mi lé-lek láng
nincs kín hi-szen kínca van
teji vaj szíj íj ing van
van ping-pong meg King Kong
fa-aj te-li lám-lom
gang-on hú csa-u – csa-u
hang-fa cseng: va-u – va-u
éj
el
de-
reng
szí-ven se reng

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

A Bajai Honpolgár 2007-ben megjelenő XVII. évfolyama előfizethető a mellékelt „Késpénzváltást megbi-
zós” utalványon.

Előfizetési díjak:

helyben 2 400 Ft
(házhöz szállítva)

3 600 Ft
(postaköltséggel)

6 500 Ft
(postaköltséggel)

Várjuk megfizető megrendelésüket.

Bajai Honpolgár Alapítvány

Ylang-ylang

Megígértém dr. Szentjóni Szabó Tibornak, hogy „elutazunk” Mayotte szigetére. Milyen jó lenne, ha ezt valóban megtehetnénk, de hát az ígéretes idején is tudtuk, hogy csak egy gyönyörtökös visszaemlékezés lesz az expedicióból.

Mielőtt bármit is mondanék erről az érdekes és nevezetes növényről, mármint az ylang-ylangról, hadé meséljem el 2005 tavaszán történt utazásom egy epizódját.

Az Air Austral Boeing 777-es óriásgépe pontosan leszállt Párizsban. Egész éjszaka repült, Reunion szigetére hozott 364 embert. Az utastér gyorsan kiürült, bár nem teljesen. A 22. sor „J” ülésén egy halott férfi maradt. Jé, milyen halott? Úgy ült, mintha a televíziót nézné. Feje nem billent előre, teste nem dől ki a felvására vagy az ablak felé. Valószínűsíthető, hogy halála a leszállás idején következett be, talán éppen utoljára akarta elhagyni a gépet, miközben rosszul lett és leült megpihenni. Másként ugyanis nehéz lenne elképzelni, hogy a mellette ülők zavartalanul ki tudtak volna kászálódni üléseikből. Gyorsan azonosították. Ingének zsebében Magyarországon kiállított útlevelet találtak, amelyben egy 2010-ig érvényes amerikai vízum is volt. De volt még ott egy használatlan, Franciaországban érvényes telefonkártya egy telefonszámmal. Aztán kis műanyag-zacsokban jónai mustár és salátszósz, meg egy frissítő keendőcske ugyancsak szépen becsomagolva. És az egy szem altatóról se feledkezzünk meg. A halál megállapításának részleteit nem taglalnám, elsősorban azért, mert én magam odoztam meg a rejtélyt. A halott ugyanis én voltam és örömetembe haltam bele.

Történt ugyanis, hogy a fedélzeti televízióban már sokadszor vetítették a pápa temetését, és én elalnosodtam. És azt álmodtam, hogy meghaltam, miközben halálomat végignézetem. Történt még ilyenim hajdanán, még fiatalkoromban, amikor a bajai Rókus temető kápolnájában feküdtem a ravatalon, miközben barátaim és halás betegek sokasága a Golden Gate ének-

Virágzó ylang-ylang

együttés szomorú spirítuslelét hallgatva búcsúzott fölém. De aztán olvastam egyszer egy orvosi írásban, hogy az efféle álmok nárcisztikus személységzavar következményei is lehetnek, amiólt olyannyira megijedtem, hogy nem is álmodtam ilyenmit a későbbiekben. Míg nem most aztán – valahol Szudán-Arábia felett – elnyomott a bugdóság. Következésképp semmi krízis-nális esemény nem történt tehát, és be kell vallanom őszintén, hogy azért találtam ki ezt a kis mesét, hogy elmondhassam, mi nekem is örültem Mayotte szigetén.

Hát örültem először is annak, hogy meghívtak, jegyet kúldtek, és rengeteg szeretettel és figyelemmel elhalmozva vendéglül láttak. Kisebbség fiam volt a feladó, aki világpolgár Robinsonként „misszionárius” lett, karon fogott és magával vitt abba a csodálatos világba. Együtt utaztunk, amelynek során olyan biztonságban éreztem magam, mint talán gyermekkorom óta sohasem.

Örültem a fogadtatásnak és a viszontlátásnak. A Karibu-filéz már lepréselve szarad és várja a bekeretézést.

Örültem az első benyomásoknak, és a képzelet szárnyalásai után kirajzolódó első valódi képeknek. A Petit-Termek, a lagúnáknak, a kompozíciónak és annak a nagy felismerésnek, hogy valójában hova is kerültem.

Örültem, hogy a barátok vártak rám, és hazaszállítottak bennünket azon az örökre beivódott gyönyörű úton, amelyik a fővárostól Combaniba vezet.

Örültem, hogy milyen körülmények között lakhatok. Százszor megjárgattam magamban is a lakás ötletes tervezését, a szabad légiránlások biztosítását, az örökké hős-meleg ányékok enyhét biztosító trópusi kertjét. És ez az egész lakóparkra érvényesült.

Örültem romantikus kis szobámnak, a még ortopediai szakszempontokból is kifogásolhatatlan ágynak, amelynek színyoghálás nagy sátrában sokat pihentem és nagyokat aludtam.

Örültem családtagi státuszomnak még akkor is, ha csak inaktív szemlélő voltam. Nagyon élveztem a nagyapa (bakoko) állapotot, és – ismételen hangsúlyozva – a gyermekkor biztonságában éreztem magam.

Örültem ennek az életminőségnek. Megnyilatkozásaimon túl is éreztem, hogy a gyerekek szeretnek itt élni, és hogy nem befolyásolja őket az urbanus lét európai mértékének olykori hiánya.

Örültem a közös étkezéseknek. Menyemen bravúros és igen ízletes produkcióinak, és sokat kellene dicsempem a francia konyhát.

Örültem a kertnek, minden levélnek, és virágnak örültem. Az illatoknak, a szakadó esőknek, a különleges felhőrajzolatoknak, a majmoknak, a zebuknak és a gyümölcsösvő denevéreknek egyaránt.

Örültem a helybeli embereknek. Bár ugyanolyanok, mint minden más ember, de titokzatosnak, különlegesnek, túrképe-sebbnek, szerényebbnek, nyugodtabbnak

Apály

és boldogabbnak is láttam őket, mint másokat, vagy mint amilyenek valójában lehetnek ők.

Örültem a természetnek, leginkább öt csodáltam. A növényvilág zsúfolt bőcségét, formáit, zöldjeit, meg a mangrovés öblöket. A tenger és az ég százféle kökjét és türkizét, és csodáltam a csillagos eget.

Örültem a Dél Keresztfének, a Nagy Magellán felhőnek, és a Sírúsnak.

Örültem a kirándulásoknak. Emlékezetembe ivódtak a nevezetes helyek, öblök, hegyek, erdők és fák. Az éppen ünneplő, szórakozó társaságokkal együtt.

Örültem azoknak a kedves embereknek, akikkel megismerkedhettem. Régen éreztem annyi tapintható simogatást és szeretetet, mint amennyit a gyertyafényes estéken és az ezeket követő nappalokon kaptam. Meggyőződéssem, hogy azért volt annyi mobilizálható gesztus, mert gyermekeimet is szerettek.

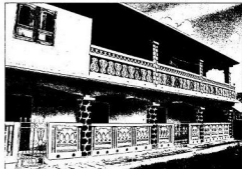
Örültem egyetlen unokám közelségének, beleértve a kamaszkor internacionális igazságkeresését is, és meghatóvá elemmeztem ma is, hogy miként akart és tudott türelmedkenni alkalmi némaságaim szőnyviségén.

Örültem, Peszoónak, Alinak és Mohamednek. A háztartás és a kert fíradhatlan munkásai voltak.

És örültem a macskáknak is. Hogy erre külön kitértem, annak egyszerű oka van. A tisztaság és a napi közérzet biztonsága eleven megköveteli a helyi élővilág „harmonikus kiegyenlítését”. A rácsdőlők, gyíkok, lézdrók, százlábúak állandó figyelmeztetését az ember jelenlétére. Szőnyviség ez, de létkérdés. 10-12 macska biztonsággal fenntartja a biológiai egyensúlyt. Kíváncsian figyeltem az állatok érzelmi kapcsolatait. Tárnyilagosan be kell vallanom, hogy intelligens társaság, Pomponett pedig különleges macskaasszony.

Jellegzetes „városkép”

Gazdagok háza

Gyerekek

Örültem az autózások, a piac, az unca, a pósta, az üzletek vagy az olaszragú sítűfűk romantikájának, a színes népviseleteknek, a fejen cipelésnek, a csambóknak, a meztelenül rohángáló gyerekeknek, a gumipapucsos lomha és a sok nem túlsúlyos csinos lányknak, asszonyoknak.

Örültem, hogy elképzeléseim alakulhattak ki a Paradicsomról.

Ez a döntően emocionális jellegű múltidézés némi magyarkazatra szorul, hiszen a parányi sziget az Indóni-óceánban a maga kb. 300 négyzetkilométerével gondos keresgélés után lelhető csak fel Madagaszkár és Kelet-Afrika között a fele úton. Az egyetlen síncs messze, így bőszen tűz a nap és gyakran átlal az eső.

Lakói sötét bőrű muzulmánok és francia állampolgárok. Az anyaország egyébként dicséretes tempóval és mértékben investál, szellemikben elsősorban, mindennek-előt az iskolahálózat strukturális és tartalmi koordinálásában.

Baobab fa

Piac

A sziget egyetlen nap alatt körbeutazható, még gyakori gyűjtőködös megállásokkal is. Észak-élel irányban talán 80 km hosszúságú, szélesség 30 km. A körbefutó autótutát kelet-nyugati „keresztutak” egészítik ki. Ezeket juthatunk el a sziget belsőjébe, így Cobaniba is, ahol a gyerekek laknak. A főváros az északi póluson épült. Az a bizonyos Petit-Terr, amit említettem, az is egy kis sziget. A fővívrossal szemben, közel hozzá. Az összeköttetés kompforgalom biztosítja, a repülőtérrel is ide építették.

A táj festői. Felzárna néhány száz métert is elérő szelíd dombvidék őserdővel borítva. Ez az erdő azonban nem láncos dzsungel, inkább egy rendezettebb növénytakarulás. Lombos fák kuriózumokkal, amilyenek pl. az óriási baobab fák. Rengeteg példamafésfés, leginkább banánérdők. És persze a nevezetes ylang-ylang, túlnyomórészt telepített parcellákban. A formációt egy gondos metszéssel kialakított almáskerthez hasonlítanám, amely cserjés-bozótos átmenetekkel olvad be buja környezetébe. Virága nem feltűnő, nem hivatkozható. Én egy érdekes kis perellerhez hasonlítanám. A kozmetikai ipar ritka különlegessége, lényegében ugyanazt tudja, mint a rózsaszirm. Főzetének desztillációjá során aromás, nagyon kevés és nagyon drága olaj nyerhető. A kis sziget nagyhírű exporttikke. Ne képzeljünk el modern lepárlókat. Olyasféle masinák (gőzgépek) működőnek, mint amilyenek egykoron a cséplőgépeket hajtották. De láttam földbe vajt kamencént is üsttel és kezdetleges lepárló készülékkel.

Az erdőben biztonsággal lehet letenni az útról, nem él ugyanis a szigeten semmiféle ragadózó vagy kígyó. Három nagyon jellegzetes állatfaj mozog egész nap emberközeli: egy makinajomféléseg, aztán a kaméleonok és a gyümölcsösvő denevérek. Ez utóbbiak elképzelhetetlen bőségben.

Boldogságaim részletezésénél említettem a csambót. Ez a neve a bozótvágó léteknak, amelyeket leginkább cifrárt laprugókóbi készítenek házilag. De vannak műves példányok is több száz euróért. Alig látni férfit ilyen szerszám nélkül. És hogy még jellegzetesebb legyen a kép, nem kezikben hordják, hanem fejükre vagy vállukra fektetve egyensúlyozzák. Egyébként csak ártatlan dolgokra használják. Az erdőben különböző fanyagok kiemeléssére és a banánfűzér levágására. Ez ügyben egyébként partatlan demokrácia uralkodik. Az erdő közvagyon. Mezőgazdasági termelés alig folyik. A banán és más gyümölcsök beszerzésében olyan csekélyösségi állapotok uralkodnak. A valós szükségleteket az import elégíti ki.

Egyhány szóval be kell mutatnom Feszóit, Ait és Mohamedet. Feszóit mindent tud, amit egy kiváló „háziasszony” tudnia kell, de nyugodtan járhat felmeztelenül, Feszóit ugyanis férfi. (Fonetikusan frott nevéből ez nem egyértelműen következik.)

Ah a kertész, és már elmúlt 60 éves. Valamikor francia katonaként harcolt Indonéziában. Mint tudjuk, nem sok sikerrel. Talán ezért is volt e kérdésben diszkrét, és

Szentül szembe a makival

alig mesélt háborús élményeiről. Többne-jű. Ottlétém alatt éppen választás előtt állt. É és 21 éves lány kőzött kellett döntenie. A szerencsés nyertes majdan Ali harmadik felesége lesz.

Mohamed polihisztor. Biciklijávitól az öltönyvarrásig mindenhez egyaránt ért. Neki is két felesége volt. Az egyik akkor hagyta el és vitt mindent magával otthonukból, amikor Mohamed másnaponta meglátogatta leendő harmadik feleségét. Unokám biciklijével. Ez az eszköz lett minden szolgáltatás „ára”. Mohamed pontos volt és megbízható. A kerékpárt mindig ígéréte szerint visszahozta. Ismertem azt az utat, amerre kerekedett. Odafelé hegynek fel, száz százalékos páratartalom mellett. Akkor volt szerencséje, ha szakadt az eső.

Szóval a csodálatos örök, lagúnák és korallzónák világában is az ember a meghatározó és a legérdekesebb. Bár a gyerekek nagy része, de a felnőtt lakosság többsége sem látott még vonatot vagy hidat. Az autókereskedelem azonban már itt is elkezdte földbe verni fundamentális osz-

Pezsöld

lopaít. A gyerekeket egyszerűen, színesen felöltözve, tömött hátizsákokkal buszok szállítják az iskolába. Soluk kezében már

ott a mobiltelefon, és szervezeten oktadják az informatikát. Beviszárlóközpontokban lehet vásárolni, ha éppen elunjak – az egyébként elunthatatlan – piszcájárat.

Nap mint nap tanulmányozhatjuk a hagyományok és a globalizáció kokettálását. Az iszlám külsőségei sem olyan mereven uniformizáltak, mint az megszoktuk. Az asszonyok nem hordanak csador, inkább riktó színekből komponált népviseletben mutatkoznak. Arcuk síncs eltakarva, legfeljebb egy fehér festékanyaggal védik magukat a naptól. A biológiai reprodukció óriási, rengeteg a gyerek. Mindannyian korán nagy barátságok kötnek a tengerrel, és külön élvezet fürdés-szokásaikat és játékaikat követni.

S ha már kijutottunk a tengerpartra, búcsúzunk el ott a szigettől. Egy karcsú kataráron ücsörögve néztem utóljára körbe. Rózsaszínű és lilá volt az ég. Gyilmölcssevő denevére repültek alvófájuk felé.

Celine Dion énekelte az egyik parti malatóban.

Vajtai István

A nagy rászedés

Irodalmi kultúránk peremén – Homérosz jóvoltából – Trója kiégett tüskéi füstölögnek. A szívesen és eredményesen védtet várost a fortélyos Odüsszeusz kommandóalkai-ója juttatja a görögök kezére. Az ókori mítoszok számos követője akad. Nagy hadvezérek sem becsülhék le a lehetőséget, hogy a kardélen egysúlyozó hadiszerecsét némi ravaszsgal billentsék saját oldalukra. Éts is a furtíng eszközével Hannibáltól és a bizánci Beizártól kezdve Napóleonig minden jeles hadvezér. A huszadik század legsikeresebb eselét azonban egy olyan angol tengerésztiszt eszelte ki, aki még a közlelezen sem járt a másókik világháború hadszíntereinek. A nagy meglevesezések általában hamisított, félrevezető hadtítek kiszívároztatásán alapultak. Montague kapitány cselvitésének szensialitása abban rejlett, hogy jórészt katonai jellegű állitkok átítésze nélkül, érdekteleznék tűnő acatormszákból gyúrta össze a eselétet. Canaris tengerparás és eszere és a német hírszerzés tisztjeinek találekonyására bíza, hogy a valósínűség elve mentén haladva megéptésék légvának. Nem eredménytelenül, hiszen mint kiderült, teljes sikerrel alapozott ellenfelei túlkombináló készsége.

1943-at írtak. Az afrikai háború május 13-án Rommel marsall csapatainak katasz-

rofílis vereségével véget ért. A legnépszerűbb és talán leghetesegecsőbb német tábornokot legyúrte az angol és amerikai hadsereg nyomaszó technikai és létszámfélténye. A Luftwaffe kecseny és túrékeny léghádján át a tábornagy és túrészkárán kívül csak pár száz német katonaszabadal ki az angol-amerikai harapófógo összezáruló élei közül. Eisenhower tábornok ötödik és hetedik hadserege, valamint Montgomery nyolcadik hadserege – e két félelmes, páncélozott ökö – most tétlenül pihen a rőt homokti líbali partokon. A német vezérkarak azonban nincsenek illúziói. Amerika nem afrikai öbdtítek célljaira szállított át az óceánon félmillió hadat, és a gnyorosz mosolyú Monty sem az a hadvezér, aki sokáig tétlen maradna. Vajon hova sítjának le az ötezer-ötösz repülőgéptől támogatott szövetséges seregek, melyek egyre föjtogatóbb gyűrűbe zárják a tengelyhatalmakat? Az igazságra az olasz hadsereg főparancsnoka, Mussolini hibáz rá. A célpont, mondja: Szicília.

E kétsélekes hadvezér (aki ugyan minimális katonai képzettséggel sem bír, mégis kicsikarta az olasz királytól a katonai főhatalmat) mindedig minden katonai művelelezen szegénytelen kudarcot vallott. Ezáltal azonban az angolszások céljai jól sejtette meg. Igaz, Szicília valósággal a torokban

felekt az egyre jobb étvággyú brit oroszlanak. Azt viszont a Wehrmacht vezérkara látta helyesen, hogy az angolok eszárásukban is különö termeszétek, és nem mindig művelék azt, ami túltek jogosan elvárható. A feszült, idegtelep várakozás napjainban veti be ötletét Ewan Montague íróvetékapitány.

Pontosabban: az ötlet nem is az övé, hanem George nevvú munkaszárúé. Ezt a kapitány korrektil elismeri, ám az értelemi szerző vezetőnévét nem említi meg. Ez nyilván nem az ötletgazda tudatos háttérbe szorítás, hanem a hírszerzők sokszor maguk kvánják inkognitójukat megírni. Szóval George volt az, aki kisgyalta az ötletet. Jutassanak a német hírszerzés kezére olyan információkat, melyek szerint a partaszálás helye nem Szicília lesz. Az éca szerint a haditítekot tartalmazó okmányokat egy angol vezérkari tiszt táskájá rejtén.

Termeszetenem nem gondoltak arra, hogy egy eleven angol féalódozival játszzák a németek kezére az iratot. Ismerték a Gestapo hatékony gyónatási eljárásait, valamint az angol fögoly életkilitásait is meglelebetesen brósákké válnak, ha a nációk rájönnek, hogy az ő közreműködése útján tették löví öket. Így – és ez George ötletének lényege – egy bolttestet öltözetnek tíszí uniformisba, felszerelik dezinformáló anya-

gokkal, és ejtőernyővel lelobjók a németek megszállta francia területre. Az ejtőernyő természetesen rosszul fog működni, és csak részben nyíltok ki.

Ezt a változatot – több ok miatt – az ölel-tet csiszológató kis agytröszt elveti, és ekkor kerül előtérbe Montague variánsa, mely majd zseniális gondolatnak bizonyul. A tized legyen légi szerencsétlenség áldozata, zuhanjon a tengerbe, és a hullámok sodorják holttestét a partra. Spanyolországban nyüzsgőnek a német kénnek, ezért úgy döntöttek, hogy Hueva mellett fogják Martin őrnagyot (így nevezték el a fiktív személyt) landoltatni. Két ok miatt választották ezt a spanyol városkát. Egyrészt tudták, hogy egy igen agilis német ügynök működik itt évek óta, tehát kicsi az esélye annak, hogy a titokzatos angol holttestről – és főleg az értekes okmányokról – ne szerezze tudomást. A székes spanyol halásznok bizonyára értesítik majd furcra leletűkről a bőséges német urat. Másrészt a madridi hírszerzés a némettel szorosan együttműködött, és ha Martin őrnagy spanyol kézre kerülne is, az információk biztos sínre téve futnak Berlinbe. Montague hosszasan tanácskozott a hadtengerészet hidrogénfűtésűvel, és túllátta meg, hogy Hueva mellett igen erős az apály-dagályok szárazságot vizjűtnek. Amennyiben éjszaka vízbe ereszkene egy holttestet, az erős áramlás reggelig bizonyosan partra sodorja. A körülményeket így rendezték el, hogy az erősen légiszerencsétlenség áldozatának tűnjön, ám tetemét egy tengeralattjáró bocsátja útjára. A korvetkapitányok aggodalmi voltak a tekintetben: elhiszik-e a németek természetes úton elhunyt ember teteméről, hogy vízbe fulladásra végtelen. Kikéri a legnevesebb angol kőbancnok, Sir Bernard Spilsbury véleményét. Hogy a kiváló angol szakember a hozzátérésen felül az önbizalomnak sem volt híján, elég markánsan tűközi a megbeszélés záró összefoglalás, mellyel elbocsátja Montague. „Nem kell tartania a spanyolországi boncolástól: azt, hogy az a fiatalember nem repülőgép-szerencsétlenség következtében esett tengerbe, csak olyan tapasztalt boncolóorvos képes megállapítani, mint én. Yet pedig nem talál Spanyolországban.”

A hírszerzési akció központi személyiségének, a holttestnek a megszerzése a brit titokszolgálatnak nem kis fejtörést okozott. Az időtényezővel szorongatott Montague-csoport már a hullarobálás lehetőségét fontolgatja, mikor a véletlen a segítségükre siet. Egy harminc év körüli, tüdőgyulladásban elhunyt fiatalember haláláról szereznek tudomást. A korvetkapitány borotvaféltáncol. A hozzátartozók – érthető módon –

gyanakvók és bizalmatlanok. Az akció lényegére még nem is előzhat, csupán annyit mond el, hogy a „legmagasabb helyek” jóváhagyásával cselekszik. (Valóban, még Churchill is tudott a dologról.) A rokonséget biztosítja arról, hogy a tetem átengedésével Britanniának nagy szolgálatot tesznek, és a fiatalember illő végzettséggel temetik majd el. Végül igent mondanak, de kikötik, hogy nevék maradjon titokban.

Ezután kerül sor a hírszerzés legényesebb fizikáinak megtervezésére. Olyan iratok kellett előállítaniuk, melynek hiteltelenségében az elnök nem kételkedik. Montague tudhatta, hogy e területen a szövetségeseknél már vannak elgondolkodott tapasztalataik. 1940-ben ugyanis öt hónappal a német támadás előtt egy véletlen a belgák kezére juttatta a Wehrmacht haditerveinek jó részét. Az angol-francia hadvezetéshez továbbított dokumentumok azonban éppen részletességük miatt keltek gyönyörű. Senki nem hitte el, hogy valódiak, és a vezérkar német hadieseti kellekeinek minősítette őket. Csak a nyugati front elszűnésétől katasztrófilis vereség után döbbennek rá, hogy ezáltal túlkombináltak. Valószínűleg az a negatív tapasztalat vezet a korvetkapitányt arra, hogy megtevesztő akcióját finom pszichológiai érzékeléssel építse fel. Nem katonai dokumentumokat jászórt német kézre, hanem olyan magánleveleket, melyek egy elzáró és a célzásokból kikövetkeztethető tervek informálták a náciakat. Döntött tengerenagy, a hadtengerészet parancsnoka és a hírszerzők „kitaláltak” az angolok szándékait, és a sikerélmény örömeiben észrevétlenül kapták be a kivett börtört.

A „Hűspátétom akció” fedőnévű terv a következő szerkezetre épült. Az utazás célját indokolandó, Martin őrnagy vitt magával egy Cunningham tengerenagyhoz szóló levelet. Azt a németek is tudták, hogy az Alexandriában állomásozó admirális feladta a partszállás technikai lebonyolítás. Nos, a levél szerint az őrnagy a deszantációk végrehajtó különleges vízi járművek elsőrangú szakértője. Felszerelték továbbé egy Eisenhower tábornokhoz címzett irattal, melyben egy katonai kézikönyv előszavának megírására kéri fel az amerikai főparancsnokot. Ezek az alapjában véve neutrális írók csak azt kívánták szuggereálni, hogy a józserenak és a náciakat egy teljesen megbízható, bennfentes tiszt holttestének birtokába juttatta. A költőre csak ezután szerekelt rá a jól felszerelt csapahozott. Ez egy affle baráti, bizalmas, kissé hanyag hangvételű magánlevél. Modern jobban emlékezett a jachtklubban élő brit felsőosztály társalgására, mint arra a feszes modern, melyben a Wehrmacht

tábornokai érintkeztek egymással. Egyszóval tökéletesen hiteltelenek tűnt, és annak is tekintették az angol mentalitást jól ismerő német hírszerzőtést. A levelet – Montague kapitány vizslata alapján – maga Sir Archibald Nye, a brit birodalmi vezérkar helyettes főnöke fogalmazta. A megszállt és a befolyást saját kezébe írta a gépelt lapra. A náci esetleges grafológiai ellenőrzése tehát csupán a hiteltelenséget tette kétségtelemé.

A levélben csak egy konkrét elzáró látható: az angolok Görögországban, Kalamata mellett készült partra szállni. A továbbiakban egy Kénkö fedőnévű hadiflötvelről van még szó. Kiderül az is, hogy az Eszkimó – ez volt a Szicília elleni támadás fedőneve – csak egy megtevesztő partnarszállás lesz, az igazi csapást Görögországban, továbbá a Kénkö végrehajtása során morik. Igen ám, de mi lehet a Kénkö célpontja? Nyilván ezen töprengenek majd a német hírszerzőtéstek – Montague elképzelése szerint. Ezek az első levél utóiratában, mely Cuzingharnak ajánlotta be Martin őrnagyot, a korvetkapitányt elhelyezett egy elzáró. Eszerint az aláíró, Mountbatten tengerenagy főlényen kirá kollégiját, hogy az akció végrehajtása után küldjön néhány doboz szardíniát, mert ezt – úgymond – ír, Angliában csak jegyre adják.

Montague teret adott a náci zseniális intuíciójának. Éltek is a lehetőséggel. Az isteni szikra kipattan: az angolok szardíniás mások célpontja Szardínia! Hitler a Szicíliaért nyögősködő Duceit leinté. 6 már belelított a gaz britek lártájába. Egy német páncélosadosztályt és más erős köteléket irányít Kalamata térségébe. Ugyancsak Görögországi hajózik a nápolyi öbölben borogonyzó német hadihajók zöme. Szardíniában elsővonalbeli páncélos egységeket és nehéztüzérséget irányítanak. A súlyos harcokba való felkészülést jelzi, hogy a Wehrmacht javítóműhelyeket telepít, nagy hadianyagkészletet halmoz fel Korzika szigetén is.

Ekközben Sziciliát főleg a rosszul felügyelt, igen alacsony harcoztékó class csapatok védelmére bízzák. Az elsőlégsé támadás visszaverésére a partvonal mentén csak harminc méterenként jut egy puská. Ezek után aligha meglepő, hogy Montgomery és Patton tábornokok csapatai harminckilenc nap alatt lerohanták Sziciliát. A tengerenagypak veszteségei több mint ötszörösen haladták meg a szövetségesekét. Martin őrnagy tehát jól teljesítette feladatát. De ne siessünk előre túlságosan. Térjünk vissza az Admirális palotájában szelőő agytrösztökhöz. Nézzük meg, miként szövik ütköletes remekművi cselekvésényük pókhatóját.

Ewan Montague korvetkapitány sokat adott arra, hogy a tengerészgyalogság őrnagy minden olyan apróska kellékel fel legyen szervezve, melyek személyét a németek számára hiteltelenség tehették. A precízió kutató nációk az őrnagy levéltárcájában megtalálhatták szerelmé, Pamela leveleit, fényképeit, két színházigye szelvényeit. Szemből látták, egy bukákból túllépett jellegű kimerítés miatt érkezett barátságatlan pénzintézeti felszólítást. Megtudhatók egy atyai őrgedelemből, hogy Martin őrnagy édesapja ellenzi a Pamelával kötendő házasságot, és elégedetlenségét végrendelete módosításával is nyilvánította. Az ügyvédi iroda erről szóló értesítése éppúgy valódi és hiteles volt, mint az összes többi papír. A szerfelett gyanakó nációk angliai ügyfélnéinek nyomozása tehát kizárólag megerősítő adatokat szolgáltathatott. Csupán olyan ember nem akadt volna, aki az őt Martin őrnaggyal találkozik. A véletlen azonban kezdte jászott Montague korvetkapitányának abba, hogy fantomemberét legalább halálában hiteltelenség tegye.

1943 áprilisának végén lezuhant egy katonai repülőgép. Mivel a Times rendszeresen és kb. kéthetes késéssel közölte a különböző hadszíntereken leszállt brit katonák nevét, Montague beletette a lapba Martin őrnagy nevét is. Egy ellentengernagy és egy másik magas rangú tiszt után, akik valóban a gépen utaztak. A légiszerencsétlenség helyét természetesen titokban tartották. Az a tény azonban, hogy május elején a spanyol hatóságok Huelvának, az akkori végrehajtásának körzetében szorosan kutatták a tenger, arra mutat, hogy a brit titkoszolgálat értékelése helyes volt. A történetesen Washingtonban tartózkodó Churchill miniszterelnöknek ugyanis virágveletlen a következőt jelentik: „A hírszolgáltatás teljes egészében bekapta”. Ha a madridi német kémközpontban mocorgott is némi kétség, ez a Timesban olvasott névsor látán végképp eloszlott.

Martin őrnagy egyébként amiatt került a tengerészgyalogság köztelékbe, mert kizárólag ennek a fegyvernemnek a tisztjei viték magukkal hadműveleti területre arcképes igazolványukat. Ez a kellék a nációk által megtalálható holttel hiteltelenségének fő bizonyítékai voltak. A fénykép beszerzése azonban virálaton gondot okozott. A hozzátudó nem tudtak megfelelő képet adni, a holt fiatalemberről készült fotók viszont – minden fényképszerző trükk ellenére – bizonyos eredményt adtak. A helyzetet az emellette meg, hogy Montague egy tiszt értekezleten felfedezte Martin csodálatosan hasonló alteregóját. A fiatal tiszt hajlandó

volt modelt űlni a fotósnak anélkül, hogy a kép felhasználása iránt különösebben engedélyt kérne. Hogy a vadonatúj igazolvány a német hírszerzőkben ne keltsen gyanút, Montague rájegyvezette: „Az 1943. február 2-án elveszett 9650. sz. igazolvány helyett”.

A holttel a királyi haditengerészet Szeráf nevű tengeralattjárója szállította a helyszínre. A naszdíj április 19-én futott ki támaszpontjáról. Az öt tiszt és az ötven főnyi legénység közül csak a parancsnok tudott az akció előjáról. Ő is csak annyit, hogy a tetemet Huelva mellett kell a halálának jérékára bűzlni. William Martin testét egy két méter hosszú, épsle falú, azbesztyegypattal szigetelt acéltartály rejtette belsejében. Hogy a bomlási folyamatokat megfelelően lassítsák a hajózás időtartamára, a neves brit boncolóosztás, Spilsbury javaslatára a tartály üres részét szénasóval töltötték ki. Ennek mínusz 79 °C-os hőmérséklete olyan állapotban tartja a tetemet, hogy a németek által esetleg elvégzett sejtani ellenőrzés sem deríti ki, hogy a hulla nem csak néhány napos.

A legénységnek annyit mondtak el, hogy az acéltartály egy titkos jelzőbűzükön, melyet a spanyol partok mellett telepítenek. A Szeráf tizenegy napi hajózás után, április 30-án érte el a spanyol partokat. Újszaka közelítették meg Huelvát, és a parttól 1500 méterre emelkedtek felszínre. Jewell parancsnok csak ekkor mondta el négy tisztnek, hogy mit tartalmaz a tartály. Egyáltalán nyomtatékosan figyelmeztette őket a katonai eskü szövegére vonatkozó passzusra. Ősen szállították a fedélzetre a kétszáz kilónál nehezebb fémhengert, majd a legénység esetleges kíváncsiságát megakadályozandó, a parancsnok lezárta a torony kibővítései. A tizenhat zárócsavar eltávolítása után a vénköcsősnak megfelelő állapotban bukkant elő Martin őrnagy holttete. Az öt tiszt, akiket a látvány nem ért váratlanul, és már négy éve szemlélhették a halál különféle formáit és óceánon folyó elkeseredett küzdelemben, mélyen megrendült. Szinte egyszerre dermedtek feszés vigyázásába az egyenruhás tetem oldalán. Leveszik sapkájukat, és a parancsnok halva mormolja el a halotti ima szövegét. Jewell meglátja, felfújja Martin őrnagy úszómelléjét, és erős acéltáncal a derékszájához erősíti a fontos iratokat rejtő táskát. Halk csobbanással indul útjára a test. Vízre bocsátandó vele együtt egy rossz felírt gumiököncöt, melynek megbűsösödése a vízbe fullatva hívta megmagyarazni. Őt óra téjékn – még tökéletes sötétben – a Szeráf alámerről, hogy Málta irányába elhajózzon.

A továbbiak rekonstruálásában a brit hírszerzés tökéletesen megbízható adatokra támaszkodott. A háború után Tambachban zsákmányul ejtük a német haditengerészet teljes irattárát. További az eseményeket követően a brit külügyminisztérium is akcióba lépett, és a diplomáciai iratokból, valamint a német okmányokból a történet teljes lefolyása kiderült.

A tetet aznap reggel egy spanyol halász találja meg. A helyszínre hív egy tengerész-tisztet, aki azonnal intézkedik. Az esetről és az őrnagynál lévő irattáskáról mind a német ügynök, mind a huelvai angol konzul értesül. Megpróbálják az iratokat visszakapni – mármint az angol –, a német viszont fotókópiát szeretne szerzeni. A spanyolok a konzulnak csak a holttelét szolgáltatják ki, melyet illő végzésességgel el is tomenek. Az iratokat viszont – mondja a spanyol parancsnok – szolgálati úton Madridba kell továbbítani, ahol az angol követnek szolgáltatják vissza. A hoppon maradt huelvai német ügynök riasztja a fővárosban székelő német kémközpontot. A konzul is jelentésseljesnek, és a Montague-t is megjelöltött brit külügyminisztérium igen energikusan érdeklődik a királyi monogrammal ékes őrnagy táská sora iránt. A spanyolok természetesen korrekték. Némi késéssel ugyan, de a táskát május 15-én utasíttatják a brit katonai atászárok.

A gyonsfúratl Nagyrítanniába küldött táská azonnal Montague csoportjához kerül. A levelek pecsétje nyilvánvalóan mind érintetlennek látszanak, de titizes vizsgálata elárulja a korvetkapitányának, hogy a spanyolok a „némi késés” igen természetesen használták fel. A rejtett jelek jól mutatják, hogy bizony felnyitották a bortékokat. A papír mikroszkópi vizsgálata pedig kimutatja, hogy a kapkodás hevében a spanyolok a levelet is óvatlanul hajtogatták vissza.

A titbi részletet a német titkoszolgálat precizitása őrizte meg. Az angolok helyesen gyantították, hogy a spanyol és német kém-szervezetek között igen szoros az együttműködés. Azt már a huelvai ügynök meg tudta, hogy ki a három lelvé címzettje. A spanyol haditengerészeti minisztériumban – ahova az iratokat eljuttatták – a bortékokat felnyitották, és a levelekről fotókópia készült. A németeket azonnal értesítették a tartalmonról, mert az Abwehr titkoszolgálat vizsgálata már május 9-én rádió úton figyelmeztette a Földközi-tenger melletti magasabb parancsnokságot a várható partraszállásra. A náci hírszerzés egy magas rangú tisztje utazott Madridba, és a visszapecsételt bortékokat személyesen is megtekintette, mielőtt az angol atászárt a táskát

visszakapta volna. Ez május 15-én történt, és Berlinbe visszatérve Dönitz tengernagyot május 18-án értesíti a nagy zsákmány megszerzéséről. A hadtengerészet irányításában fennmaradt okmányok szerint a náciak kezdetben gyanakodtak, nem rászédésről van-e szó. A Madridban és Huelvában lefolytatott helyszíni nyomozás azonban meggyőzte a hírszerzőket arról, hogy a jószerezése valóban igazgyöngy birtokába juttatta őket. Dönitz ezek után már teljes jóhiszemiséggel tájékoztatja Führerét az angol terveinek megkaparinásáról.

A tambachi írtár zsákmányolása ugyan az érem másik oldalának bemutatásával tette teljessé a képet, de az angolok már Szicília megszállása során bizonyosságot szereztek a „nagy rúzsedés” sikeréről. A sziget minden várakozáson aluli gyengye védelme jól mutatta, hogy ebből az irányból csak-ugyan nem vártak támadást a tengelyhatalmak. Montague kapitány a sikeres akciót már 1944-ben Brit Birodalmi Érdemrendet kapott. A korvetkapitánynak nemcsak a náciakat, hanem a magas kitüntetést személyesen feltűző királyt is sikerült megbölcse-

nie. Mikor ugyanis VI. György megrudakolta, hogy hol érdemelte ki a különben harctéri vítvitkezésért járó rendjelet, a valóságunk tükreletesen megfelelően válaszolt: „Az admirális épületében, felség!”. A király arckifejezése egyáltalán nem igazolta azt a közhiedelmet, hogy az angolok utólehetetlenek érzelmeik leplezésében. Hódító Vilmos trónjának birtokosát csak a bankett során nyugatják meg a szorító vizlatosn elmondó admirálisok, hogy a rendjelet nem érdemtelen mellre tűzte fel.

Dr. Dániel József

Télen-nyáron Mikulás

Lappföldi Mikulásnak lenni az egyik legjobb dolog a világon. Őlmi egész nap egy kényelmes karosszékben és fogadni a világ minden tájáról odaseregülő látogatókat, akiket segíti, a manók állítanak szépen sorba.

Kézfogs, bemutatkozás. Magyarokat magyarul üdvözlő a Mikulás, hiszen járt már többször is nálul150nk. Mikulásfalva (Santa Claus Village) a lappok fővárosa, Rovaniemi peremén található – úgy 3000 kilométerre Bajától. Rovanieminek Veszprém a magyar testvérvárosa, tehát nem véletlen, hogy tud egy kicsit magyarul is a Mikulás.

Természetesen emlékfotó nélkül mit sem ér a látogatás. Csak hát saját fényképezőgép használata tilos. Viszont készségesen rendelkezésre áll a Mikulás „különbéjratú” udvari fényképezése. Tökéletes kamerállással készített hibátlan fényképet vihetünk magunkkal percekben belül – 25 euróért. Ja, kérem, az üzlet Mikulásfalván is üzlet, de még mennyire! Az is igaz azonban, hogy a digitális felvételt megvásárlása nem kötelező. Szolid kínálat csupán, egy lehetőség...

Mert a Mikulástól elbűcsúzva a pénzköltésre maradt még esélyünk bőven. Alig három lépésre már ott a tengernyi képes levelezőlap alkalmi postabélyegzővel ellátva. De szigorúan csak feladás esetén! Igen, saját postahivatala is van Mikulásfalvának, ahova érkeznek is tömegesen a Nagyszakállúnak címzett levelek Póldánk minden szegletéből Persze – mint anyai mást – ezt is lehet fokozni: a nyáron megírt lapokat – kérésre – decemberben továbbítják. Aztán ott a sok kis butik szüvenrok tömkelegével.

Tovább is van, mondjam még? De talán ennyiből is jól érzékelhető, hogy miért is nem pihen nyáron sem a Mikulás.

Schmidt Antal

A Schmidt család a Mikulással

Agócs Írisz nyitott könyve

Egy hajdan volt tanítvány bemutatkozásának, megmérettetésének szemtanújaként, kiállításának megnyitójaként különös érzések és gondolatok fogalmazódtak meg bennem. Különös várakozással telten az idő. Nem csak kíváncsiságot tett az interneten látható anyag, de nagyon izgatott is. A tárlat megnyitóján azután végre kibeszélhettem magam.

Ritkán találkozunk egymással, s mivel a fiatalok életében gyakran hoz nagy fordulatokat az élet, épp csak a gyakorlati kérdések felhételére jut idő – folyton rohanunk. Írisznek is el kellett mennie nyelvet tanulni Angliába, egyetemre néprajz-kulturális antropológia szakra. Aztán olyan munkába kezdett, ahol a kreativitását hasznosíthatta. Mi pedig: szülők, barátok, ismerősök vártuk a híreket. És íme – a meglepetés: az első, hogy az illusztráció műfaja felé fordult, a második, hogy már el is készült az első kiállítási kollekció.

Válójában azonban mégsem teljesen meglepő, mégsem előzményektől mentes ez az út. Agócs Írisz olyan ingergazdag családban, környezetben nőtt fel, ahol szinte mindenkinek volt (van) valamilyen köze a művészet valamely területéhez. S ezért természetesen módon igen korán érdeklődni kezdett a képzőművészet iránt. Hogy csak egyet említsék: a bejárat által igen tisztelt Solymos Ede néprajzkutató, a bajai múzeum egykori, nagynevű igazgatója Írisz nagypapája szellemi öröksége is megértette.

Immár 21 éve, hogy az induló Vizuális Iskola, a VIZU legesleges első évfolyamában, igazi közösségben, sokféle művészeti eljárást megismerve, alkalmaszva gyarapodhattak esztétikai élményei, vizuális ismeretei, rajzi biztonsága. Az első évfolyam B csoportjában tanult Írisz, amely több okból is szimbolikus, jelkép értékű. A tizenhat diákból akkoriban hat év múltán is ugyanannak a tizenhat diáknak a neve köszönt vissza az osztálynaplóból. Közülük ketten választották a néprajz szakot, hárman építészkaron végeztek, egy építészetorász lett, egy textil-modellőző, egy másik képzőművész szakon szerzett képességet, és mind a tizenhatan máig is művészetkészítő fiatalok maradtak. Örülök, hogy amikor Írisz önmagáról beszél, mindig fontosnak tartja a VIZU-ban eltöltött éveket.

Persze akadnak kérdések: „minek a gyerekeket rajzolni – a madarat énekelni tanítani?” Ma már talán ő(k) is belátják: azért, mert a madár is szebben dalol, ha van kinek és van miért!

Hogy miért rajzol Írisz, már tudjuk. Azt pedig hogy kinek, kőnyvedén leolvashatjuk alkotásairól, a képek előadásmodjáról. Agócs Írisz munkái természetesen a gyermekkor világának értelmezett alaphelyzetei. Ahogyan a jó illusztrátor, Írisz is tudatában van annak, hogy a jó gyermekkönyv kép nélküli képtelenség, és hogy az olvasó, a közönség először az ő művein, az ő szövegein keresztül találkozik az irodalmi művel. Ez háttérzongatón nagy felelősség. Ahogyan Komáromi Gabriella fogalmaz: „A képeskönyv kultúra a kicsiknek első lecke világméretű.” Ezek a lépések az óvodaskori gyermekrajzoktól idézik, a motívumok olyan stilizációjában, hogy azok feltétlenül megragadják a tekintetet, és a jelhez közelítő stílus jól szolgálja a gyors befogadást. Írisz munkái a gyermekkor világához alkalmazkodó, a nevelésre tudatosan törekvő, hangulatos képek sora, ahol az olvasó gyermek képzeletére hangolódik a mű. Kifinomult művészi érzék kell ahhoz, hogy a megjelen-

tés ne legyen a gyermekrajzok unalmasa. Írisz illusztrációinak legfőbb erénye a különféle technikák, anyagok (páncs, tus, akvarell, ceruza) anyagszerű használatában látom. Feltűnő a felületek gazdagsága, az izléses megformálás, a józoni humor.

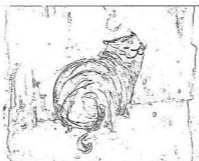
Különös aktualitást adott Agócs Írisz bemutatkozó tárlatának, illusztrációs világtársának egy jeles esemény. 2006-ban a Bolognai Nemzetközi Illusztrációs Kiállítás és Gyermekkönyv-vásáron a rendezők meghívására díszvendégként jelen lehetünk, és szemtanúi voltunk a magyar illusztrátorok hatalmas sikerének.

„A kortárs magyar illusztráció sikerének egyik oka, hogy a legtöbb illusztrátor egyedi grafikatípust vagy festményeket is alkot, tehát pályája nem szorítkozik kizárólag a sokszorosított grafika, azon belül is az illusztráció területére. A változatosság másik oka, a hagyományos és az új eljárásmodok és anyagok együttes jelenléte” – írta P. Szabó Ernő művészettörténész. *Magyarország nyitott könyv* című cikkében. Szavai szerint: „... az összeállítás azt is érzékeltette, hogy öröklődik, gazdagodik generációról generációra az elmúlt évtizedekben felhalmozódott tudás.” A kortárs középgenerációból többek között Keresztes Dóra, Roskó Gábor, Vida György, Dumó István, Olajos György, Paticsi Tibor, Kalmár István, Régi Kriszta, Szurcsik József neve szerepelt. A fiatalok között kiemelte a bajai, volt VIZU-s növendék, Stark Attila nevét is. A nagy kortárs mesterek (Kass János, Jankovics Marcell, Richter Iloa stb.) neveit heveszasan sorolták.

Van kitől tanulni! Agócs Írisz egy nagyon veszélyes korban adta fejét az illusztrátori munkára. Egy olyan korban, amikor a gyermekkönyvpiaci óriási üzletet vált, ahol az eladhatóság érdekében sajnos vezet a bővíti, a hivalkodás, izléstelen portéka.

Bizom benne, hogy Írisz megtalálta a néprajz, népművészet gyermekirodalmának illusztrálásában kínálkozó lehetőségeket. Onnan is lenne mit megtanulnia a jövő nemzedékének valódi emberi értékekről, esztétikumról. Írisz tehetségén és kitartásán múlik, hogy alkalmazott grafikai területen, a gyermekkönyv illusztrálásban is megtalálja az önkifejezés lehetőségét, de legfőképpen mégis önmagát.

Jászberényi Matild

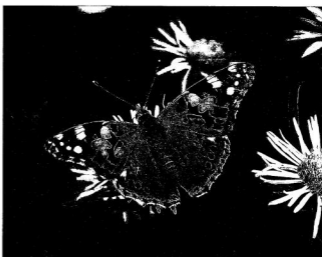

Védendő védtelenek: a bogáncslepke

A folyóiratunk múlt év novemberi számában bemutatott Atalanta-lepke mellett a Bajai környéki lepkésfauna másik vándorlepkéje a hasonló szépségű bogáncslepke (*Vanessa cardui*). A lepke szárnyainak alapszíne vörtesesbarna, a közel 3 centiméter hosszúságú előleők fekete csúcsát fehér foltok tarkítják. Az előleő szárnyak fonák oldala hasonló a másik feléhez, de az alapszín vörösebb. A hátsó szárnyak fonákjának fehér rajzolata barnás árnyalatú színekkel díszített és rajtuk 4-5, egymás mellett sorakozó szemfolt figyelhető meg. Testének és potrohjának alapszíne megegyezik a szárnykéval, az ivarok megjelenésükben hasonlóak.

A tarkalepkék családjába tartozó bogáncslepke igazi vándorlepke és kozmopolita, hiszen a Föld számos részén – Dél-Amerika kivételével – megfigyeltek már. Kontinensünkön ott fordul elő, ahol tápnövényei megtalálhatók és a tengerszint feletti magasság nem éri el a 2000 métert. Áttekintve csak a Földközi-tenger medencéjében képes, ettől északabbra évről évre változó egyedszámmal vándorlepkékként jelenik meg. Baján és környékén utak mentén, réteken bárhol számíthatunk felbukkanására és gyönyörködhetünk szépségében.

A bogáncslepke megkopott és töredezett szárnyú példányai keozó időszak esetén már márciusban megérkeznek a Mediterráneumból hazánkba, majd a bogáncsra, csalánra vagy ürömrre rakott petéiből évente általában két – meleg nyarakon három – nemzedék fejlődik. Mivel túlnak északabban mindez később történik és a helyben szü-

Az imágók őszele délre vándorolnak

lettek együtt repülnek a vándorló példányokkal a nemzedékek elkülönítése szinte lehetetlen. A teljes vegetációs időszakban megfigyelhető hernyók száma meleg és aszályos nyarakon megnövekszik, ekkor a gyomokon történő táplálkozásai lehetőségek csökkentésével légszűrő használnóvénnyelre vált át (tápnövénye lehet még a szója és a napraforgó). A zöldesszürke hernyókon sárga színű hosszanti rajzolat és tüskeszőrű képződmények láthatók.

A bogáncslepke nem védett, de jelenléte hozzájárul élővilágunk sokféleségének megőrzéséhez.

Dr. Nebojszki László

Peremizsen szívogató bogáncslepke

BAJAI HONPOLGÁR

Megjelenik minden hónap első napján
ISBN 1416-4469

Főszerkesztő:
Bálint László

A szerkesztőbizottság tagjai:
Bálint Anikó, Bánsági Tibor, dr. Daniel József,
Jász Anikó, Kothencz Kelemen, Kovács Zita,
dr. Laki Ferenc, dr. Mayer János,
dr. Nebojszki László, Schindl Antal

Lapalapító és kiadó:
Újvárosi Általános Művelődési Központ

Postacím:
6500 Baja, Oltványi Imre u. 14.
Telefon: 79/325-599

Fennartó:
Bajai Honpolgár Alapítvány
Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Kereskedelmi Bank Rt.
Bajai Fiókja 11732033
Bajai Honpolgár Alapítvány 20030119

Nyomdai munkák:
Arcalet Nyomda Kft.
Baja, Atilla u. 15. Tel.: 79/428-944

KÉZIRATOT, FÉNYKÉPET NEM ÖRZÜNK
MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.